

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AVUKATLARIN
ARABULUCULUĞA YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NUR ÖZDEN

**ANKARA
EYLÜL, 2019**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
EĞİTİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AVUKATLARIN
ARABULUCULUĞA YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

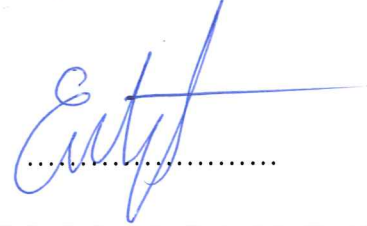
NUR ÖZDEN

DANIŞMAN: PROF. DR. SELAHİDDİN ÖĞÜLMÜŞ

**ANKARA
EYLÜL, 2019**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Nur ÖZDEN adlı öğrencinin hazırladığı “Arabuluculuk Eğitiminin Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumlarına Etkisi ” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Eğitim Psikolojisi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ	
Üye	Prof. Dr. Müge ARTAR	
Üye	Doç. Dr. M. Ertuğrul UÇAR	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından 20/09/2019 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Nur ÖZDEN

ÖZET

ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AVUKATLARIN ARABULUCULUĞA YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ

ÖZDEN, Nur

Yüksek Lisans Tezi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Eğitim Psikolojisi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ

Eylül, 2019; xv + 63 Sayfa

Arabuluculuk, hukuk uyuşmazlıklarının yargılama yapılmadan ve tarafların kendi iradeleri ile çözümlenmesinde önemli bir kurumdur. Arabuluculuğun yaygınlaşması hem toplumsal barışa hem de mahkemelerdeki iş yükünün azalmasına katkıda bulunmaktadır. Arabuluculuk yapabilmek için esas olarak beş yıllık mesleki deneyim ve hukuk fakültesi mezunu olmak şartı aranmaktadır. Arabuluculuk, avukatlık ile birlikte yürütülebilen bir iş olduğu için arabulucuların büyük çoğunluğu avukatlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla arabuluculuğun ülkemizde uygulanması ve başarılı olması öncelikle avukatların arabuluculuk konusundaki tutumlarına bağlıdır. Bu konuda daha önce araştırma yapılmamış olması, çalışmanın önemini artırmaktadır.

Arabuluculuğun 2018 yılı başından itibaren iş hukukunun geniş bir alanında, 2019 yılı başından itibaren de ticari uyuşmazlıklarda dava şartı olması sebebi ile avukatların zorunlu olarak arabuluculuk süreci içinde yer aldığı görülmektedir. Bu çerçevede arabuluculuk konusunda olumlu tutuma sahip olan avukatlar çoğunluktadır.

Araştırmada eğitim alan avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumlarını ölçmek için Medley/Schellenberg tarafından geliştirilen bir ölçek Türkçe'ye uyarlanmış ve veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak, katılımcıların demografik özellikleri ile eğitim programına yönelik görüşleri hakkında veri toplamak için bir bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda katılımcıların arabuluculuk eğitimlerinin içeriği, yeterliliği, bu eğitimin avukatlık tarzına ve iş hayatı dışındaki etkilerine yönelik sorular yer almaktadır. Araştırmada kullanılan verilerin analizinde SPSS 26 ve LISREL programları kullanılmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda arabuluculuğun dava sürelerinden kısa olması, daha az masraflı olması, sürdürülebilir anlaşmalar sağlaması gibi konularda avukatların arabuluculuğu benimsedikleri ancak zorunlu arabuluculuk konusuna ihtiyatlı yaklaştıkları görülmüştür. Bunun yanında arabuluculuk eğitiminin avukatların gerek iş gerekse özel yaşamları üzerinde olumlu etkisi olduğu ve arabuluculuk eğitimlerinin gözden geçirilmesinin yararlı olabileceği saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Arabuluculuk, arabuluculuk eğitimi, arabuluculuk tutumları, avukatlık ve arabuluculuk.

ABSTRACT

THE EFFECT OF MEDIATION TRAINING ON ATTITUDES OF ATTORNEYS TOWARD MEDIATION

ÖZDEN, Nur

Master Thesis, Department of Psychological Services in Education

Educational Psychology Program

Thesis Advisor: Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ

September, 2019; xv + 63 Page

Mediation is an important institution in resolving legal disputes by the parties' own will and without trial. The proliferation of mediation contributes both to social peace and to reducing the workload in the courts. In order to become a mediator, it is mandatory to have five years of professional experience and have a law degree. Since mediation can be carried out in conjunction with attorneyship, the majority of mediators are attorneys. Therefore, the implementation and success of mediation in our country depends primarily on the attitudes of attorneys toward mediation. The fact that no previous research has been conducted on this subject increases the importance of this study.

From the beginning of 2018, in a huge part of labor law, and from the beginning of 2019, in all commercial disputes, mediation became compulsory. Therefore, attorneys are obliged to be involved in the mediation process. Within this framework, the majority of attorneys have positive attitudes towards mediation.

To measure attitudes of attorneys who received training on mediation, a scale developed by Medley / Schellenberg is adapted to Turkish, and used as a data collection tool. In addition, a questionnaire was used to collect data about the participants' views on the educational programs and their demographic characteristics. This questionnaire includes questions about the content, adequacy of the mediation trainings of the participants, and how this training affected their attorneyship style and the effects outside

their business life. SPSS 26 and LISREL programs were used in the analysis of the data in this study.

The results of this study shows that the attorneys adopted the mediation in issues such like mediation requiring a shorter duration and being more economical than cases, also yielding more sustainable agreements. However, it is seen that they are cautious to mediation being compulsory. In addition, it is found that mediation training has a positive effect on both the private and personal lives of the attorneys. And it may be beneficial to review the content mediation training.

Key Words: Mediation, Mediation Training, Attitudes toward mediation, Attorneyship and Mediation.

ÖNSÖZ

Toplumsal ilişkilerde sorun yaşanması doğaldır. Pek çok sebeple kişiler ya da gruplar arasında anlaşmazlıklar çıkabilir. Önemli olan bu sorunlara gösterilen yaklaşımlardır. Bazı anlaşmazlıklar hukuk kurallarına ihtiyaç duyulmadan çözülmektedir. Sosyal yaşamın oluşturduğu kültür, gelenek, görenek ve inanç gibi unsurlar da çatışma çözümünde büyük ölçüde kullanılmaktadır. Çatışma sonucunda yasalarda tanımlanan bir ihlal söz konusu olursa taraflar mahkemeye gidip haklarını arayabilirler. Ülkemizde bir uyuşmazlık olduğunda dava açma alışkanlığının yüksek olduğu bilinmektedir. Çok basit uyuşmazlıklardan kaynaklanan davalar bile, yargı sürecinin uzunluğu sebebi ile taraflar arasındaki çatlağı uçuruma dönüştürmektedir. Özellikle kişilerin inisiyatif kullanarak çözebilecekleri çatışmaların genellikle mahkemelere taşınması, kişilere olduğu kadar toplumsal barışa da kalıcı bir zarar vermektedir. İş ilişkilerinden ticari ilişkilere, komşuluktan mirasa kadar pek çok alandaki uyuşmazlıkların çözümü için tarafları müzakere edebilecekleri bir ortamda bir araya getiren arabuluculuğun, hem dava sahipleri hem de yargı mensupları tarafından daha çok uygulanmasında fayda olduğu açıktır. Arabuluculuk esas olarak tarafların gönüllü olarak başlattıkları bir süreç olmakla birlikte, pek çok ülkede çeşitli düzenlemelerle bazı uyuşmazlıklarda dava öncesinde arabuluculuğa gidilmesi zorunlu tutulmakta veya teşvik edilmektedir. Bu düzenlemelerin temeli, tarafların dava sürecindeki masraflar ve uzun yargılamanın zararlarından korunması yanında mahkemelerdeki iş yükünün de azaltılmasıdır. Arabuluculuk yolu ile çözümlenebilecek uyuşmazlıklar yasalarda belirtilmiştir. Bu uyuşmazlıkların bir kısmı iki tarafın da kabul etmesi durumunda uygulanabilmekte olup bir kısmı da tarafların iradelerine bakılmaksızın dava açmadan önce gerçekleştirilmesi gereken bir süreçtir. Uyuşmazlık yaşayan kişi veya kurumlar öncelikle bir avukata danıştıkları için avukatın bilgisi, tutumu tarafların hukuki süreci konusunda belirleyici olmaktadır. Buna bağlı olarak arabuluculuk kurumunun etkili olarak kullanılabilmesi, özellikle avukatların davranışlarıyla şekillenmektedir. Arabuluculuk sürecini tanıyan ve yararlarını değerlendirebilen bir avukat, uygun durumlarda müvekkillerine arabuluculuk yolunu önerebilecektir. Arabuluculuk sürecinin gereksizliğine inanan bir avukat ise dava şartı olan arabuluculuk süreçlerinde dahi uyuşmazlığı müzakere ederek çözmek için gayret etmeyecektir. Bu nedenlerle davaları

açan ve yürüten avukatların arabuluculukla ilgili davranışlarını yordayabilmek için tutumlarını anlamak amacı ile bu çalışma yapılmıştır. Arabuluculuk eğitiminin içeriği, süresi ve etkileri ile ilgili sorular, eğitimin geliştirilmesi hatta hukuk fakültelerindeki ders kataloğuna fikir vermesi için oluşturulmuştur.

TEŞEKKÜR

Adil ve huzurlu bir insan olmak için bana yol gösteren anneme ve babama,

Bu çalışmayı tamamlamak için en büyük desteğim ve şansım olan değerli hocam Selahiddin Öğülmüş'e, istatistik analizlerdeki harika katkıları için Muharrem Şengül hocama, yol gösterici destekleri için değerli Deniz Gülleroğlu hocama ve sevgili Banu Altınay'a, tezimi değerlendiren jüri üyelerim ve hocalarım olan değerli Müge Artar ve Ertuğrul Uçar'a, Eğitim Bilimleri Fakültesinde tanımak ve öğrencileri olmak mutluluğuna eriştiğim tüm hocalarıma yürekten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, güler yüzlü sabrı ve sevgisi ile zamanımı verimli kullanmamı sağlayan sevgili kızım Ayça'ya minnettarlığım sonsuzdur.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
TEŞEKKÜR	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR	xv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	5
Amaç	6
Önem.....	6
Sayıtlar.....	6
Sınırlılıklar	7
BÖLÜM 2.....	8
2.1. Uyuşmazlık, Çatışma ve Hukuk	8
2.2. Hukuk Fakültelerindeki Eğitimler	10
2.3. Arabuluculuk	14
2.3.1.Arabuluculuk Nedir?.....	14
2.3.2.Arabuluculuk Süreci	16
2.3.3.Arabuluculuk Modelleri.....	20
2.4.Arabuluculuk Eğitimleri	25
2.4.1.Arabuluculuk Eğitiminde Farklı Ülke Örnekleri	25
2.4.2.Ülkemizde Arabuluculuk Eğitimleri.....	26
BÖLÜM 3.....	30
YÖNTEM	30
3.1.Araştırmanın Modeli.....	30
3.2.Katılımcılar	30
3.3.Ölçek Uyarlama Çalışmaları.....	30
3.4.Verilerin Toplanması	31
3.5.Verilerin Çözümlemesi	31
3.5.1.Verilerin Analize Hazırlanması	32
3.5.1.1.Kayıp Veri.....	32
3.5.1.2.Uç Değerlerin İncelenmesi.....	32
3.5.1.3.Varsayımların İncelenmesi	32
3.5.1.3.1.Verilerin Normal Dağılımı	33
3.5.1.3.2.Varyansların Homojenliği	34

BÖLÜM 4.....	35
BULGULAR VE YORUMLAR	35
4.1.Arabuluculuk Ölçeğinin Kültürel Eşdeğerliğine Yönelik Bulgular	35
4.2.Arabuluculuğa Yönelik Tutumlara İlişkin Bulgular	39
BÖLÜM 5.....	47
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	47
Sonuçlar	47
Öneriler	51
KAYNAKLAR.....	53
EKLER	57
EK 1. Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumları Ölçeği.....	58
EK 2. Eğitim Soruları	59
EK 3. Açık Uçlu Sorular.....	60
EK 4. Ölçek Kullanma İzni.....	61
BENZERLİK BİLDİRİMİ	62
ÖZGEÇMİŞ.....	63

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Uyuşmazlık Çözümünde Dava ve Arabuluculuk Yöntemlerinin Farkları	19
Tablo 2.2. 48 Saatlik Arabuluculuk Eğitim Modülü	26
Tablo 2.3. 84 Saatlik Arabuluculuk Eğitim Modülü	27
Tablo 3.1. 84 Arabuluculuk Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Betimsel İstatistikleri	33
Tablo 4.1. Arabuluculuk Ölçeği Faktör Analizi (Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi) Sonuçları.....	38
Tablo 4.2. TBA ve PA'dan Elde Edilen Öz Değerlerin Karşılaştırılması.....	39
Tablo 4.3. Cinsiyete Göre t testi Sonuçları.....	40
Tablo 4.4. Kıdeme Göre ANOVA Sonuçları	41
Tablo 4.5. Eğitim Sorularına Göre t testi Sonuçları	41
Tablo 4.6. İçerik Düzeyine Göre t testi Sonuçları	42
Tablo 4.7. Hazır Bulunma Durumuna Göre t testi Sonuçları	42
Tablo 4.8. Hazır Hissetme Durumuna Göre t testi Sonuçları.....	42
Tablo 4.9. Eğitimin Yeterli Olması Durumuna Göre t testi Sonuçları	43
Tablo 4.10. Eğitim Süresinin Yeterli Olması Durumuna Göre t testi Sonuçları.....	43
Tablo 4.11. Arabuluculuk Eğitiminin Avukatlık Tarzına Etkilerine Göre t testi Sonuçları.....	44
Tablo 4.12. Eğitimin İş Hayatı Dışındaki Etkilerine Göre t testi Sonuçları.....	44
Tablo 4.13. Katılımcıların Eğitimde En Az Yararlandıkları Konular	44
Tablo 4.14. Katılımcıların Eğitimde Daha Çok Olmasını İstedikleri Konular.....	45
Tablo 4.15. Arabuluculuk Eğitiminin Katkıları	45

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 4.1. Arabuluculuk ölçeği 14 maddeye ilişkin DFA sonuçları	36
Şekil 4.2. Arabuluculuk ölçeği 11 maddeye ilişkin DFA sonuçları	37
Şekil 4.3. Arabuluculuk ölçeği 11 madde için yamaç birikinti grafiği.....	38

KISALTMALAR

AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
CEPEJ	Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
TBA	Temel Bileşenler Analizi
PA	Paralel Analiz

BÖLÜM 1

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır ve sürekli başkalarıyla etkileşim içindedir. Bu etkileşim süreci içinde menfaat çatışmaları nedeniyle çeşitli uyuşmazlıklar da ortaya çıkabilmektedir. Esasen hukuk normlarının oluşturulması, kişiler ve toplumlar arası uyuşmazlıkların çözümü için standart uygulamalara duyulan ihtiyaca dayanmaktadır. Ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi ile birlikte hukuki sorunlar da çeşitlenmiştir. Bu sorunların çözümü için Mahkemeler aracılığı ile yargılama yapıldığı gibi hemen hemen bütün ülkelerde alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri adı altında Tahkim, Arabuluculuk ve Uzlaştırma yolları da kullanılmaktadır (Özbek, 2016). Bu yöntemlerin ortak noktası, ancak kişilerin serbestçe tasarruf edebileceği uyuşmazlıklarda bir başka ifade ile kanun ile sınırları belirlenen alanda uygulanabilir olmalarıdır. Aşağıda bu yöntemler kısaca tanıtılmıştır.

Uyuşmazlıkların hakemler yoluyla çözülmesi yöntemi olan tahkim, devlet yargısı olan mahkemelerden çok daha eski bir kurumdur (Yılmaz, 2004). Eski çağlardan beri kişiler arası sorunların çözümünde yaşanan kargaşayı azaltmak için bilgili ve saygın kişiler ya da kurullar tarafından yürütülen tahkim işlemi, günümüzde de yaygın şekilde kullanılmaktadır. Tahkim, bir mahkeme olmadığı halde hukuk kurallarına göre yargılama yapılır ve verilen karar kesindir. Tahkime gidilebilmesi için uyuşmazlığın tahkim yolu ile çözümlenmesinin yasal olarak mümkün olması gerekir (Yavuz, 2009). Başka bir ifade ile uyuşmazlığın tarafları, devlet mahkemelerinde görülmesi gereken davalarını tahkim yolu ile çözmek için anlaşmamaktadırlar. Örneğin taraflar boşanma konusunda tahkime gidemezler. Tahkime gidilebilmesi için taraflar arasında bu konuda yazılı bir anlaşma olması gereklidir (Yavuz, 2009). Taraflar hakem olarak istedikleri kişi veya kurumu seçebildikleri gibi tahkim sürecinde uygulanacak kural ve usulleri de belirleyebilirler (Yıldırım, 2004). Tahkimin gizli ve mahkeme sürecine göre daha hızlı bir süreç olması, özellikle ticari işletmeler açısından büyük bir avantaj olarak kabul edilmektedir (Yıldırım, 2002).

Uzlaştırma, ceza yargılaması alanında kullanılmakta olan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Geleneksel ceza yargılaması kanunların ihlal edilmesine dayalı olarak

faillerin cezalandırılması esasına dayanmaktadır (Özbek, 2018). Yerleşik yaşama geçilmesi ile birlikte toplumda bir düzen ve adalet sağlamak üzere kanunlar çıkarılmıştır. Bu kanunları ihlal edenlerin toplumun bütününe karşı suç işlediği kabul edildiği için kişiler adına devlet tarafından adalet sağlanmaktadır. Onarıcı adalet anlayışında ise suçların devlete karşı değil bireye karşı işlendiği kabul edilmektedir. Ceza hukukunda suçlar ve cezalar tanımlanmıştır. Kural olarak kanunda yer almayan bir fiil suç sayılamaz ve kanunda yazılı olmayan bir cezaya hükmedilemez. Cezalandırmada mağdurun zararından çok failin kanunu ihlal etmiş olması dikkate alındığı için geleneksel ceza yargılamasının fail odaklı olduğu görülmektedir (Özbek, 2018). Geleneksel ceza yargılamasında hangi suçun işlendiği, suçu kimin işlediği ve bu suçun kanundaki cezası esas alınmaktadır. Cezalandırıcı adalet olarak adlandırılan bu sistemin suçlar ve sosyal düzen üzerinde yeterince etkili olmamasından kaynaklanan ihtiyaçlar, ceza yargılamasına alternatif yollar aranmasına yol açmıştır. Bu alternatif arayışlarının sonucu ceza hukukunda onarıcı adalet anlayışı geliştirilmiştir. Onarıcı adalet, hem failin hem mağdurun katılımını sağlayarak suçun olumsuz etkilerini ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Suçun olumsuz etkileri sadece oluşan zararın tazmini ile sınırlı değildir. İşlenmiş bir suçun hem failde hem de mağdurda yarattığı duygusal hasarlar olmaktadır. Onarıcı adalet taraflardaki bu duygusal hasarları da iyileştirmek ve toplumdaki güven ortamını sağlamlaştırmak amacını taşımaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için suçtan zarar gören kişilerin ihtiyaçlarını ortaya çıkarmayı ve faillerin de bu ihtiyaçların sorumluluğunu üstlenmelerini sağlayacak bir müzakere ortamı yapılandırılmıştır. Uzlaştırma müzakereleri sürecinde faillerin, işledikleri suçun kabul edilemez olduğunu ve mağdura verdiği zararı anlamalarını sağlamak önemli bir husustur.

Onarıcı adalet anlayışına dayalı mağdur-fail arabuluculuğu olarak da tanımlanabilen uzlaştırmanın 70'li yıllarda Kanada'da iki çocuğa karşı açılan mala zarar verme davası ile başladığı kabul edilmektedir. Bu davadaki olumlu sonuçların da etkisiyle Kuzey Amerika ve Avrupa'da ceza yargılaması mevzuatına, esnek ve çözüm sağlayan bir yöntem olarak uzlaştırma dahil edilmiştir. Amerika Birleşik Devletlerindeki gerçekleştirilen uzlaştırma programlarının % 45'i suça sürüklenen çocuklara yöneliktir (Akyüz, 2003).

Ülkemizdeki ceza yargılaması mevzuatına 2006 yılında giren uzlaştırma kapsamına suça sürüklenen çocukların dahil edilmesi ancak 2016 yılında gerçekleşmiştir. Uzlaştırmaya konu olan suçlar 5271 sayılı Türk Ceza Kanunu 263. maddesinde açıkça sayılmaktadır. Uzlaştırmaya gidilebilmesi için hem failin hem mağdurun rızası gereklidir.

Ülkemizde uzlaştırma yapabilecek kişilerin kimler olabileceği 05.08.2017 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan yönetmelik tarafından belirlenmiştir . Buna göre hukuk fakültesi mezunları yanı sıra siyasal bilgiler, iktisat, maliye ve idari bilimler fakültelerinden mezun olan kişiler de kanunda yazılı diğer koşulları sağladıkları takdirde, uzlaştırma eğitimi alıp sınavda başarılı olmaları halinde Adalet Bakanlığındaki uzlaştırıcı siciline kayıt olabileceklerdir.

Alternatif uyuşmazlık çözme yöntemlerinden biri de arabuluculuktur. Arabuluculuk, tarafsız ve eğitilmiş bir üçüncü kişinin sistematik teknikler uygulayarak uyuşmazlığın taraflarıyla iletişim kurup müzakere ederek ortak bir çözüm bulmalarını sağlamak üzere kullanılan bir çözüm yöntemidir (Özmumcu, 2013; Tuğsavul, 2012; Özbek, 2014). Arabuluculuğun diğer alternatif uyuşmazlık çözme yöntemlerine göre daha eski dönemlere dayandığı kabul edilmektedir. Çin’de milattan önce 400 yıllarından başlayan üstelik imparator eliyle uygulanan bir yöntem olduğu kayıtlarda yer almaktadır (Özmumcu, 2013). Geleneksel arabuluculuk yönteminde arabulucular toplumun ileri gelen, saygın kişileri arasından seçilmiş ve bu şekilde etkili olması sağlanmıştır. Mısır, Babil, Asur, eski Yunan ve Roma kültürlerinde de arabuluculuğun bu bağlamda kullanıldığını gösteren eserler vardır (Tuğsavul, 2012). Günümüzdeki hali 1960 yılından itibaren ilk olarak Amerikan hukukunda yer almaya başlamıştır. Çeşitli eyaletlerde öncelikle aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda başlayıp tüketici uyuşmazlıkları ile daha geniş bir alana yayılmıştır. 1976 yılında gerçekleştirilen Roscoe Pound konferansı arabuluculuğun devlet yargılaması içinde önemli bir yeri olmasını sağlamıştır. Bu konferansta mahkemelerin, uyuşmazlık çözümünde sadece yargılama yapılan değil dostane çözümlere de yer veren çok kapılı adliye sistemine dönüşmesi amaçlanmıştır (Özbek, 2002). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2000 yılındaki 1325 sayılı kararında, arabuluculuğun toplumsal cinsiyet ile bağlantısı vurgulanarak hem kadınların arabuluculuk süreçlerine daha etkin katılmaları hem de süreç sonunda varılan anlaşmaların toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması tavsiye edilmektedir (Özbek, 2016). Milletlerarası Ticari Arabuluculuk konusunda bir model olarak 2002 yılında hazırlanan UNCITRAL model kanunu pek çok ülke tarafından benimsenmiştir. Avrupa Birliği de bu gelişmelerin etkisi ile 2002 yılında Medeni Hukuk ve Ticaret Hukukundaki uyuşmazlıkların alternatif çözüm yollarını içeren “Yeşil Kitap”ı hazırlamıştır. Daha sonra 2003 yılındaki 1639 sayılı tavsiye kararı ile aile arabuluculuğunda, cinsiyetler arası eşitlik ve güç dengesizliğinden kaynaklanan durumlar için arabulucunun sorumluluğunun esas olduğu vurgulanmıştır. Özellikle aile ve hukuk arabuluculuğuna ilişkin pek çok ülkenin

uygulamalarına rehber olması için Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonu tarafından 2007 tarihinde kabul edilen CEPEJ ilkeleri önem taşımaktadır. CEPEJ ilkelerine göre uyuşmazlıkların dostane yollarla çözülmesi ve bu suretle toplumsal barışın artması için arabuluculuk yönteminin adalet sisteminin kullanıcıları ve kamuoyu tarafından daha çok bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda müvekkillerini bilgilendirme konusunda avukatların ve yargılama sürecinde tarafları yönlendirebilmeleri için hakimlerin desteğinin önemi vurgulanmaktadır (CEPEJ, 2007).

Avrupa ülkelerindeki uygulamalara bakıldığında Almanya'da 1977 yılında Berlin'de gerçekleştirilen hukuk sosyolojisi konferansında yargıya alternatif yolların tartışıldığı görülmektedir (Tuğsavul, 2012). Daha sonra 1981 ve 1982 yıllarında yapılan konferanslarla birlikte alternatif çözüm yollarının uygulanmasına yönelik adımlara başlanmıştır. Almanya'da arabuluculuk yaklaşık otuz yıl fiilen uygulandıktan sonra 2012 yılında arabuluculuk kanunu yürürlüğe girmiştir. Avusturya arabuluculuk uygulamasına 1999 yılında aile hukuku ile adım atmış ve 2004 yılında arabuluculuk kanunu daha geniş alanlara açılmıştır. İsviçre'de kural olarak mahkemede yargılamada bir sulh aşaması bulunmaktadır. Ancak arabuluculuk İsviçre'de de önce aile uyuşmazlıkları çerçevesinde başlamış ve 2011 yılındaki arabuluculuk ile ilgili yasal düzenlemelere kadar eyaletlerde fiilen uygulanmıştır.

Arbuluculuk ülkemizde 2012 yılında kabul edilip 2013 yılında yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ile uygulanmaya başlamıştır. Tarafsız bir üçüncü kişi olan arabulucunun, mesleğinde en az beş yıllık deneyime sahip olması ve hukuk fakültesi mezunu olması öngörülmüştür. Ülkemizde arabuluculuk eğitimi alanların ve uygulayanların büyük çoğunluğu avukattır. Avukatlar, esas olarak uyuşmazlıkların mahkemede yargılama yolu ile çözülmesinde taraf vekili olarak görev yapmakta iken arabuluculuk da yapmaya başlamışlardır.

Genel olarak avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları hem olumlu hem olumsuz öğeler içermektedir. Mahkemede taraf vekili olarak bulunmak maddi açıdan daha avantajlı olduğu için avukatlar, arabuluculuğa oldukça direnç gösterebilmektedirler. Bu direnç tüm ülkelerdeki arabuluculuk uygulamalarında izlenmektedir. Buna karşın arabuluculuk sürecinde kendilerini daha iyi ifade edebildikleri ve mahkemeye oranla çok daha hızlı sonuçlandığı için arabuluculuk sürecini benimsemektedirler.

Avukatlık mesleğinin rekabetçi ortamı, avukatlardaki yaşam doyumunu önemli ölçüde azaltmaktadır. Ülkemizde Hukuk Fakültesi sayısının artması ve Baro sınavı olmayışı gibi sebepler bu rekabetin dozunu daha da artırmaktadır. Hukuk fakültelerindeki

eğitimin maddi hukuk ve usul hukuku üzerinde yoğunlaşmasının da etkisi ile uyuşmazlıkların mahkemede çözümüne odaklı bir tutum ağırlık kazanmaktadır.

Hukuk uyuşmazlıklarının genel olarak kişiler arasında ya da kişi ile kurum arasında olduğu göz önünde bulundurulduğunda, hukukçuların iletişim ve müzakere becerilerine ihtiyacı olduğu daha iyi anlaşılır. Hukuk fakültesi programlarında genel olarak iletişim ve müzakere gibi sorunları anlamaya ve çözmeye yönelik beceriler geliştirmeyi amaçlayan derslerin yer almaması, mezunların meslek hayatlarında günlük yaşamalarına yol açmaktadır.

Arabuluculuk eğitimi alan hukukçular, bir uyuşmazlığın taraflarını yan tutmadan dinlemeyi, çatışma sürecini yargılama yapmadan anlamayı ve farklı bakış açıları geliştirmeyi deneyimlemektedirler. Haziran 2019 itibariyle Arabuluculuk siciline kayıtlı arabulucu sayısı 10.250 olup bunun 9.700 kişisini avukat kökenli arabulucular oluşturmaktadır. Avukat olmayan arabulucular hukuk fakültesini bitirdikten sonra veya daha önce başka mesleklerde deneyimi olan kişilerdir. Görüldüğü gibi arabulucuların büyük çoğunluğu avukatlardır. Hakim, savcı ve noterlerin büyük bir kısmı arabuluculuk eğitimi aldıkları halde görevlerini ifa ederken arabuluculuk yapmaları yasal olarak mümkün olmamaktadır. Arabuluculuk, avukatlıkla bağdaşan bir faaliyet olarak tanımlandığı için avukatların arabuluculuk konusundaki yaklaşımları büyük önem taşımaktadır.

Problem

Avukatlar Baro'ya kayıtlı olarak mesleklerini yürütürken, sınavı geçmiş olmak şartı ile arabuluculuk da yapabildikleri halde, arabuluculuk kurumuna çeşitli açılardan muhalefet etmektedirler. Bu sebeplerin başında arabuluculuk ücretlerinin avukatlık ücretlerine göre daha az olması gelmektedir. Arabuluculuk sürecinde taraflarla olumlu bir iletişim kurmak ve sürdürmekte yaşanan zorlukların yanı sıra arabuluculuk eğitimine zaman ve kaynak ayırmak da sorun olmaktadır.

Öte yandan arabuluculuk eğitimi içinde yer alan iletişim becerileri ve müzakere derslerinden olumlu etkilenmektedirler. Hukuk fakültelerinde kişilerarası ilişkileri anlamaya yönelik dersler olmamasının, mesleki yaşamlarındaki bazı güçlüklerin sebebi olduğunu arabuluculuk eğitimi sırasında fark etmektedirler.

Arabuluculuk yönteminin başarılı olabilmesi belli koşullara bağlıdır. Bu koşullardan biri, bunu en çok uygulayacak olan avukatların arabuluculuğa yönelik olumlu

tutum geliştirmiş olmalarıdır. Arabuluculuk eğitimi bu açıdan henüz değerlendirilmemiştir.

Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, arabuluculuk eğitimi alan avukatların arabuluculuk uygulamalarına yönelik tutumlarının incelenmesidir. Bu temel amaç çerçevesinde, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları nasıldır?
2. Avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları, demografik değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
3. Arabuluculuk eğitiminin içeriğinin ve süresinin yeterliği ile ilgili görüşler nelerdir?
4. Arabuluculuk eğitiminin avukatlıkta ve sosyal yaşamda etkileri var mıdır?

nem

2019 yılı itibarı ile 35 devlet niversitesi ve 44 özel niversitede Hukuk Fakültesi bulunmaktadır . Bu Fakültelerin lisans programlarına bakıldığında pek az farkla birbirine benzediği görülmektedir. Mezuniyet sonrasında arabuluculuk eğitimi alarak çalışmaya başlayanların bazı zorluklar yaşadıkları ve yer yer direnç gösterdikleri görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri, Hukuk Fakültelerinde uygulanan lisans eğitim programlarında arabuluculuk için gerekli olan becerilerin kazanılacağı derslerin bulunmaması olabilir. Bu eksiklik sadece arabuluculuk sırasında değil, avukatlık mesleğini icra ederken de hissedilmektedir. Bütün bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, avukatların arabuluculuk eğitimlerine ilişkin görüşlerinin ve arabuluculuğa yönelik tutumlarının incelenmesi önem kazanmaktadır. Oysa lkemizde henüz arabuluculuk eğitiminin değerlendirildiği veya arabuluculuğa yönelik tutumlar yeterince incelenmemiştir. Bu da bu araştırmanın önemini artırmaktadır.

Sayıtlar

Arabuluculuk eğitimi, 26.01.2013 – 02.06.2018 tarihleri arasında 48 saat olarak gerçekleştirilmiş olup 02.06.2018'den bu yana eğitim süresi 84 saat olarak

düzenlenmiştir. Arabuluculuk belgesine sahip olan avukatların, eğitim kurumları tarafından düzenlenen 48/84 saat süreli arabuluculuk eğitimlerinin tamamına devam ettikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışmada veriler, arabuluculuk eğitimine katılmış olan avukatlara internet üzerinden gönderilen Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumları Ölçeği ve Bilgi Formu ile toplanmıştır. Verilerin yüz yüze görüşme ile toplanmamış olması bu araştırmanın sınırlılığıdır.

BÖLÜM 2

2.1. Uyuşmazlık, Çatışma ve Hukuk

Çatışma ve uyuşmazlık kavramlarının insanların birlikte yaşamaya başladıkları zamanlara dayandığı ve kaçınılmaz olduğu kabul edilir (Rahim, 2011). İki ya da daha çok kişi veya grup arasındaki etkileşimin doğal sonucudur. Çatışmanın belirli bir tanımı olmayıp farklı disiplinlere göre değişen yaklaşımlardan söz edilebilir. Sosyoloji, hukuk, psikoloji, ekonomi, sosyal antropoloji gibi farklı alanlarda çatışma kavramı önemli bir yer almaktadır. Bu yaklaşımlardan bazıları sınırlı bir alan için bazıları ise daha geniş bir alan için çatışma tanımı yapmaya çalışmaktadır. Çatışmanın ortaya çıkması için taraflar arasında bir menfaat uyuşmazlığı olması, bu menfaat uyuşmazlığının tarafların amaçlarını engelleyen bir durum yarattığının kabul edilmesi ve bunun için harekete geçilmiş bir süreç olması beklenir (Rahim, 2011; Öğülmüş, 2006).

Özellikle sınırlı kaynaklar söz konusu olduğunda taraflar daha uyumsuz olabilir. Bunun yanında karşılanmayan psikolojik gereksinimler ve farklı değerlere sahip olmak da çatışmanın diğer sebepleridir (Öğülmüş, 2006). Çatışmalar bazen bu sebeplerden bir tanesine bazen de hepsine dayanabilir. Bu uyumsuzluk bazen farklı hedeflere yönelmekten bazen de farklı tutumlardan, farklı becerilerden, algılanan menfaat farkından kaynaklanabilir (Karcıoğlu, Alioğulları, 2012). Algılanma durumuna göre çatışmanın ortaya çıkması veya boyutu değişmektedir. Aslında pek çok çatışmada işe yarayabilecek yöntemler sorunun ele alınma şekline göre değişmektedir (Moore, 2016). Genellikle ekonomik taleplerle kendini belli eden sınırlı kaynakların paylaşımına dayanan çatışmaları tanımlamak daha kolay olmaktadır. Psikolojik gereksinimlerin karşılanmamasından doğan çatışmalarda tarafların amacı genellikle kendini daha iyi ve güçlü hissetmektir (Öğülmüş, 2006). Çünkü insanların kendi varlıklarını sürdürmek için güçlü olmaya, ait olmaya, özgür olmaya ve eğlenmeye ihtiyaçları vardır. Ait olmak ve özgür olmak çelişkili gibi görünse de biri olmadan diğerinin anlamı kalmamaktadır. Çatışmanın kaynakları arasında belki de en güç müzakere edilebilecek olanı değer farklılıklarıdır. Değerler çok erken dönemlerde içinde yaşanan aile ve kültür tarafından oluşturulduğu için kişilerin yaşamında genellikle tartışmaya gerek görmeden doğru kabul ettiği tutumlardır. Bir çatışmanın içinde bu unsurların hangilerinin ne kadar olduğunu anlamak kolay değildir. Ancak kişilerin çatışma ile başa çıkmak için geliştirdikleri

davranışlara bakıldığında esnek yaklaşımların, sorunu iki taraf için de kazançlı şekilde çözmeye uygun olduğu görülmektedir. Çatışma yaşayan kişilerin karşılıklı olarak birbirlerini dinlemeye ve anlamaya yatkın olmaları sorunun çözümünü mümkün kılmaktadır. Bazı insanlar ise sorundan kaçmak, görmezden gelmek gibi kaçınma davranışlarıyla çatışmayı atlatmayı tercih etmektedirler (Kökdemir-Sığırı, 2019). Bu davranışlar çatışmanın giderilmesini sağlamayacağı gibi zamanla daha da derinleşmesine sebep olabilmektedir. Saldırgan ve tehditkar davranışların da çatışmada kazanç sağladığını kabul eden kişiler bulunmaktadır. Saldırgan veya kaçınmacı tepkilerin gösterildiği ortamlarda bir taraf kazanırken diğer taraf kaybetmektedir.

Rahim'e (1983) göre çatışmaya verilen tepkileri aşağıdaki şekilde gruplamak mümkündür. Rahim bu modelde kişilerin çatışmaya verdikleri tepkileri kendi çıkarlarına veya başkasının çıkarlarına öncelik verme esasına göre düzenlemiştir;

- Uyma (Diğer tarafın çıkarına öncelik verip kendini ikinci plana atmak)
- Kaçınma (Ne kendi çıkarını ne de diğer tarafın çıkarını önemsemek)
- Zorlama (Sadece kendi çıkarına yönelik adımlar atmak)
- Uzlaşma (İki tarafın da taviz vererek anlaşması)
- Problem Çözme (İki taraf için en uygun çözümü araştırmak)

Glasl'a (2009) göre taraflar arasındaki çatışma basamaklar halinde tırmanır. Çözümün mümkün olması için belli evrelerde bu adımın atılmış olması gerekir. Taraflar genellikle çatışmanın daha çabuk atlatılması için görmezden gelme ve kaçınma eyleminin işe yarayacağını düşünerek farkına varmadan çatışma sürecini uzatmaktadır. Oysa çatışmanın sebeplerini ve belirtilerini araştırmak çözüm için iyi bir başlangıçtır. Çatışma ile yüzleşmek daha sonraki adımlar için kolaylık sağlayacaktır. Glasl'a göre taraflar, buldukları durumu fark etmedikleri sürece, aralarındaki çatışmayı analiz etme ve bu çatışmaya farklı bir tepki verme fırsatına sahip olamazlar. Bundan dolayı çatışmanın çözüme bağlanmasındaki en önemli etken, tarafların çatışmanın hangi aşamasında olduklarını ve bunu çözmeye fırsatına hala sahip bulunup bulunmadıklarını fark etmeleridir. Kişilik yapısı, ortam ve kurallar çatışmayı etkilemektedir. İyi bir arabulucu veya yönetici, tarafların algılarını değiştirerek davranışlarını değiştirebileceğini, çatışmayı bu şekilde azaltabileceğini, empatinin önemini dikkate almalıdır. Glasl'ın çatışma evreleri modelinde yer alan ilk evrede taraflar, çatışmanın farkındadır ve rasyonel bir şekilde durumlarını değerlendirebilir. Bu aşamada arabuluculuk faaliyeti başarılı sonuçlar sağlayabilir. Eğer çatışma bu ilk evrede çözümlenemeyip ikinci evreye geçerse artık

uyuşmazlık konusundan çok taraflar arasındaki olumsuz ilişkiler, öfke ve tehditler ön plana çıkmaya başlar ve giderek kazan-kaybet tarzı ağırlık kazanır. Üçüncü evrede ise artık çatışmanın çözümü taraflar için önemini tamamen kaybetmiştir ve ikisinin de birbirini dibe çekmekten başka bir amacı kalmamıştır. Görüldüğü üzere çatışmaya müdahale edilebilecek en uygun zaman birinci evredir.

Yukarıda sayılan pek çok alan için önemli olan çatışma kavramı, doğal olarak hukuk sisteminin de temelinde yer almaktadır. Fakat bütün çatışmalar hukuk alanına girmemektedir. Taraflar arasında karşıt çıkarlar ve husumet olmasına rağmen her hangi bir hareket yoksa bu çatışmaya hukuk sistemi müdahale etmemektedir. Hukukun ilgi alanına girmesi için çatışma sürecinde bir zarar doğması ve bu zararın çatışmadan kaynaklanması yani illiyet bağının varlığı gerekmektedir. Hukuk kurallarının, kişiler ve gruplar arası çatışmaları hem adil hem de sosyal yarar ve kamu düzenini gözeterek şekilde çözmeyi hedeflediği kabul edilmektedir. Kamu hukuku denilen alandaki çatışmalara devlet görevlisi olan savcılar eli ile müdahale edilmekte ve ceza ya da idari davalar açılmaktadır. Özel hukuk olarak adlandırılan medeni hukuk, borçlar hukuku, ticaret hukuku gibi alanlardaki çatışmalarda ise taraflardan biri devlet mahkemelerinde dava açarak çözüm aramaktadır. Geleneksel hukuki çatışma çözme yöntemi, ilgili mahkemedeki hakim tarafından uyuşmazlık hakkında yasal dayanaklara göre hüküm verilmesi şeklindedir.

Bu süreçte avukatlardan uyuşmazlığın tarafı olan özel ya da tüzel kişilerin taleplerini yasal desteklerle güçlendirerek çatışmayı müvekkilleri açısından en kazançlı şekilde sona erdirmesi beklenmektedir. 1136 sayılı Avukatlık kanunu 34. maddesinde ise avukatların işlerini özenle yerine getirmesi gerektiğine dair bir hüküm bulunmaktadır. Bu iki husus birlikte değerlendirildiğinde avukatların müvekkilleri için en uygun ve en yararlı uyuşmazlık çözüm yolunu araştırarak seçenekleri oluşturması gerektiği açıktır. Dava açma yolu ile uyuşmazlıkların sona erdirilmesi her zaman en uygun yöntem olmayabilir. Çünkü yargılama, genellikle bir tarafın kaybettiği diğer tarafın kazandığı bir süreçtir. Bu hukuki süreç içinde yer alan kişilerin eğitimleri her ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de hukuk fakülteleri tarafından verilmektedir.

2.2. Hukuk Fakültelerindeki Eğitimler

Hukuk eğitimleri, her ülke için yargı sisteminin kalitesini belirlemektedir. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerindeki hukuk fakültelerinin eğitim sistemi ve ders

katalogları ile ülkemizdeki uygulamalar arasında önemli farklar bulunmaktadır. Avrupa ve Amerika'daki fakültelerde felsefe, sosyoloji, müzakere, bilimsel araştırma yöntemleri gibi derslere özellikle yer ayrılmaktadır. Bunun yanında kalabalık sınıflar yerine küçük gruplar halinde çalışmalar yapılmakta ve ders programındaki konulara öğrencilerin hazırlanıp geldikleri ve aktif katılım sağladıkları bir süreç yürütülmektedir. Günümüzde bilgiye ulaşmanın kolaylığı dikkate alınarak teorik dersler yerine muhakeme ve yorum yapabilme becerileri üzerine yoğunlaşmaktadır (Karasu, 2016). Öğrencilerin kendilerini geliştirmek istedikleri alanları keşfedebilmeleri için geniş bir seçimlik ders havuzu oluşturulmuştur. Örneğin Columbia Hukuk Fakültesinde ilk yıl temel hukuk dersleri verilmekte, izleyen iki yıl boyunca beceri ve deneyim artırıcı dersler yer almaktadır. En az 40 saatlik gönüllü hizmet, bir mesleki sorumluluk, en az altı kredilik deneyim dersleri yanında uzmanlaşmak istedikleri alana ait hukuk derslerini de seçerek programı tamamlamaktadırlar. Öğrencilere eğitimleri sırasında sosyal adalet inisiyatifi, akran arabuluculuğu, ayrımcılık karşıtlığı gibi birimlerde yer almaları teşvik edilmektedir. Harvard Hukuk Fakültesinde de benzer becerilerin yer aldığı, teorik eğitimlerin gelişmiş, çok taraflı müzakere teknikleri ile zenginleştirildiği, ekip çalışması, grup kararları almak ve arabuluculuk gibi derslerin de yer aldığı bir ders kataloğu bulunmaktadır. Ayrıca yine hukuk fakültesi bünyesinde bulunan Harvard Müzakere Enstitüsü, iletişim, müzakere, arabuluculuk ve kolaylaştırıcılık alanındaki çalışmalarıyla dünya çapında bir üne sahiptir. Hukuk fakültelerindeki eğitim mahkeme kararlarına dayalı olduğu için maddi hukuk ve usul hukuku eğitimi birlikte ele alınmaktadır (Gehring, 2003). Amerika Birleşik Devletlerinde hukuk fakültesine kayıt olabilmek için üç ya da dört yıllık bir lisans eğitimi tamamladıktan sonra Hukuk Fakültesi Giriş Testi olarak uygulanan bir testi geçmeleri gerekir. Mezun olduktan sonra avukatlık ya da yargıçlık yapmak isteyenler Baro sınavını da geçmek zorundadır (Gehring, 2003).

Almanya'da hukuk fakültesi eğitimi iki aşamalıdır (Kuhne, 2003). İlk aşama olan yedi yarıyılık bölüme kabul edilmek için 13 yıllık bir eğitim sonunda düzenlenen lise bitirme sınavını başarmış olmak yeterli olmaktadır. Birinci dönem içinde hukuki düşünme, muhakeme becerilerinin ön plana çıkartıldığı temel hukuk bilgileri verilmektedir. En fazla dokuz yarıyla uzayabilen bu bölümün sonunda yaklaşık beş saatlik bir eyalet sınavı yapılmaktadır. Bu sınava sadece iki kez girilebilmekte olup birinci dönemin sonunda öğrencilerin yarısı okulu bırakmaktadır. Sınavı geçenler ikinci döneme kayıt olmakta ve Adalet Bakanlığı yönetiminde iki yıl boyunca iş başı eğitimi tarzında devam etmektedir. Bu süre içinde yargıçlar, savcılar, avukatlar ve yüksek mahkeme

yargıçları ile birlikte çalıştıktan sonra ikinci eyalet sınavına girmektedirler. Bu sınav, özel hukuk, kamu hukuku ve ceza hukuku konularında toplam sekiz adet beşer saatlik bölümlerden oluşmaktadır. Adayların en fazla iki kez girme hakları olup sınavı geçtikten sonra aldıkları puana göre işlerini kendileri seçebilmektedirler (Karasu, 2016).

Fransa’da hukuk eğitimi sadece devlet üniversitelerinde bulunmaktadır (Dreifuss-Netter, 2003). Liseyi bitirmiş olmak fakülteye giriş yapmak için yeterlidir. Eğitim süresi dört yıl olup ilk iki yılın sonunda bir genel eğitim derecesi alınmaktadır. Üçüncü yılın sonunda lisans eğitimi, dördüncü yılın sonunda ise “Maitrise” derecesi tamamlanmaktadır. Maitrise sınıfına devam edebilmek için ayrı bir sınava girmek gerekmektedir. Avukat, savcı ya da hakim olabilmek maitrise derecesi almış olmaya bağlıdır.

İngiltere’de hukuk eğitimi, üç yıllık bir lisans üzerine bir yıllık hukuk uygulaması dersi, deneyimli bir hukuk bürosunda iki yıllık sözleşmeli bir çalışma ve mesleki beceriler derslerinin tamamlanmasıyla gerçekleşmektedir (Lonbay, 2003). Hukuk fakültesine kabul edilmek oldukça ciddi bir seçimle olmaktadır. Lisans eğitimini izleyen bir yıllık hukuk uygulaması dersinde büro yönetimi ve finansal bilgiler gibi önemli pratik eğitimler de verilmektedir.

Türkiye’deki hukuk fakültelerindeki ders programlarına bakıldığında ağırlıklı olarak maddi hukuk ya da usul hukuku dersleri dikkati çekmektedir. Derslerin halen kalabalık sınıflarda verilmesi devam etmektedir. Öğrenciyi eğitime güçlü bir şekilde dahil edebilecek mekanizmalar işletilememektedir. Hukuk dışındaki derslere ne kadar yer verildiği hakkında fikir sahibi olmak için öğrenci kapasitesi en fazla olan beş hukuk fakültesinin programları incelenmiştir. Aşağıda listelenen beş hukuk fakültesindeki programlarda sözü edilen dersler ancak seçimlik olarak yer almaktadır. Bu dersler hem sayıca az hem de tek sömestrelilik olduğu için etkileri yüzeysel olmaktadır.

- a) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (7110 öğrenci) ; Adalet Psikolojisi, Arabuluculuk ve Uzlaştırma
- b) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (4619 öğrenci); Sosyoloji, Arabuluculuk
- c) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (4349 öğrenci); Sosyal Psikoloji, Arabuluculuk, Uzlaştırma, Adalet Psikolojisi, Kişilerarası Anlaşmazlıkların Yönetimi

- d) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi (3223 öğrenci); Felsefe ve Genel Sosyoloji, Adalet ve Suç Psikolojisi, Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları
- e) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi (2609 öğrenci); Sosyolojiye Giriş, Uzlaşma ve Arabuluculuk

Bu programlara arabuluculuk derslerinin eklenmesi yakın tarihlerde gerçekleştirilmiştir. Hukuk fakülteleri kurulduğu yıllardan bu yana uyuşmazlıkların mahkemede çözümüne yönelik eğitimler vermektedir. Öğrenciler çoğunluğu mezun olduktan genellikle avukat, savcı ya da hakim olmayı hedeflemektedir. Dört yıllık eğitim boyunca öğrencilere sadece hak temelli yargılama, iddia, savunma ve usul bilgisi öğretilmektedir. Bu eğitimlerin kalabalık sınıflarda ve sadece hocanın ders anlatması şeklinde gerçekleşmesi, öğrencilerin nasıl araştırma yapacağını öğrenmesine ortam hazırlayamamaktadır (Pekcanıtez, 2003). Probleme dayalı ve küçük sınıflarda yapılacak eğitimin daha nitelikli hukukçuların yetişmesini sağlayacağı düşüncesiyle bazı hukuk fakültelerinde eğitimler yeniden düzenlenmiştir (Pekcanıtez, 2003). Pek az okulun programında yer alan iletişim, müzakere, arabuluculuk, sosyal psikoloji, uzlaştırma, sosyoloji gibi seçimsel derslerin az tercih edildiği ya da hiç olmadığı, araştırmamıza verilen cevaplarda görülmektedir. Soru listemizde 15. sırada yer alan “Hukuk Fakültesi Eğitiminde iletişim, müzakere, sosyal psikoloji, alternatif uyuşmazlık çözümleri gibi dersler var mıydı?” maddesine cevap veren 473 kişiden 444 tanesi bu soruyu olumsuz cevaplamışlardır.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü üzere bazı ülkelerde hukuk fakültesini bitirdikten sonra bir devlet sınavı olmakta ve bu sınavı geçenler avukat, hakim, savcı ya da noter olmak için ayrılmaktadır. Bazı ülkelerde ise avukatlık stajından sonra bir sınav yapılmakta ve Baro’ya kayıt olmak böyle mümkün olmaktadır. Bizde hakim ve savcılar için stajdan sonra bir sınav olmasına rağmen avukatlık stajından sonra bir sınav yoktur. Eğitimin genellikle teorik olması ve bazı derslerde sınavların bile çoktan seçmeli olması, hukukçuların gereksinimlerinden daha az beceri ile hayata atılmalarına sebep olmaktadır. Uygulamada iyi konuşamayan, iyi yazamayan, iyi muhakeme edemeyen ve araştırma yapmayı bilmeyen hukukçular olduğu ifade edilmektedir (Kıcalıoğlu, 2003). Buna örnek olarak 2002 yılında ÖSYM tarafından yapılan idari yargı hakimlik sınavına giren 2.741 hukukçudan sadece 71 tanesinin baraj olan 70 puanı aşabilmesi gösterilmektedir. Mesleki yeterliliğin artırılması için önerilen yollardan biri hukuk fakültesi mezunlarının Türkiye

Bilimler Akademisi'nde iki yıl boyunca staj görmesidir (Kıcalıoğlu, 2003). Barolar tarafından gerçekleştirilen avukatlık stajının içerik olarak yeniden düzenlenmesi, mesleki beceriler yanında sosyal ve kültürel etkinliklerle desteklenmesi gerekliliği tartışılmakta fakat gerekli adımlar atılamamaktadır (Güner, 2003). Araştırma sorularına verilen cevaplarda katılımcıların büyük bir kısmı avukatlık stajının içeriğini yetersiz bulduklarını ve staj bitiminde kendilerini avukatlık için hazır hissetmediklerini vurgulamışlardır.

2.3. Arabuluculuk

2.3.1. Arabuluculuk Nedir?

Arabuluculuk kişilerin haklıktan çok menfaat temelli bir müzakere ortamında, tarafsız bir üçüncü kişi desteğiyle kendi çözümlerini oluşturdukları ve serbest iradeleri ile katıldıkları bir süreçtir (Özmumcu, 2013; Tuğsavul, 2012; Özbek, 2016). Arabulucu görüşmeleri iyi yönetebilirse taraflar hem sorunlarını çözebilir hem de aralarında husumet kalmaz. Oysa bir sorunun mahkemede karara bağlanması halinde taraflar arasındaki çekişme ve düşmanlık sona ermemektedir. Bu özelliği ile arabuluculuk kişiler arası ilişkileri iyileştiren ve toplumsal barışa olumlu katkıda bulunan bir kurumdur (Bush, Folger, 2013).

Arabuluculuğun temel ilkelerinden biri (gönüllülük) iradiliktir (Özmumcu, 2013). Arabuluculuk süreci ancak her iki taraf da isterse başlayabilir. Bu gönüllülük tarafların bir uyuşmazlığın çözümü için arabuluculuğa başvurmak, sürece devam etmek, sonuçlandırmak ve istedikleri aşamada sonlandırmak için hiçbir baskı altında kalmamaları anlamına gelmektedir (Özbek, 2016; Tuğsavul, 2012). Ülkemizde olduğu gibi bazı ülkelerde belirli uyuşmazlıklar için öncelikle arabuluculuk yoluna gidilmesi şeklinde düzenlemeler vardır. Ancak bu durumda zorunlu olan sadece arabuluculuk yolunun denenmesidir. Uyuşmazlığın mutlaka arabuluculukla çözülmesi gerekmemektedir. Taraflar arabuluculuk yoluyla anlaşamadıklarında mahkemeye başvurma hakkına sahiptirler. İradilik, arabulucu açısından da geçerlidir. Arabulucu da uyuşmazlığın konusu ve tarafları ile bir arabuluculuk süreci yürütme konusunda özgürce karar verebilmelidir. Fakat tarafların arabuluculuğa başvurma konusundaki iradiliğini belli ölçüde sınırlayan dava şartı arabuluculuk uygulaması, arabulucunun tarafları ya da konuyu seçme iradesini de etkilemektedir. Arabuluculuk kanunu 18/A-5 maddesi uyarınca arabulucu, komisyon başkanlıklarına bildirilen liste içinden büro tarafından belirlenmektedir. Bu durumda arabulucu özellikle taraflar ya da işin yapılacağı zaman

açısından etik kurallara aykırı bir durum olduğunu fark ederse kendisine atanan görevi kabul etmeyebilmektedir.

Arabuluculuğun diğer bir özelliği tarafsızlıktır (Özbek, 2016; Tuğsavul, 2012). Burada söz edilen tarafsızlık, hem uyuşmazlığın tarafları hem de konusu çerçevesinde değerlendirilmektedir. Arabulucu ile uyuşmazlığın taraflarından biri arasında iş, komşuluk, akrabalık vb. bir ilişki veya menfaat çatışması olmamalıdır. Tarafsızlığı etkileyecek bu gibi hususlar sürecin en başında taraflara açıklanmalı ve devam edip etmeme kararı taraflara bırakılmalıdır. Etik kurallar gereği taraflar kabul etmiş olsa dahi arabulucu kendisini tarafsız hissedemeyeceğini düşünürse süreçten çekilmelidir. Bunun aksine davranışlar, arabulucuya ve arabuluculuk sürecine duyulan güveni azaltacaktır. Arabulucu, taraflara eşit mesafede bulunmalı ve tarafsızlığına gölge düşürecek davranışlardan kaçınmalıdır (Kekeç, 2016). Tarafların kişiliğine, cinsiyetlerine, etnik kökenlerine, inançlarına ve geçmişlerine dayanarak ayrımcılık yapmamalıdır. Arabulucu daha sonra aynı uyuşmazlıkta taraflardan birinin avukatı olarak bulunamaz. Bu yasak, arabulucu ile aynı ofisi paylaşan veya ortak olarak çalışan avukatlar için de geçerlidir. Ancak tarafların her ikisi de açıkça ve yazılı olarak talep ederlerse, arabulucu taraflar arasındaki uyuşmazlıkta hakem olarak görev alabilir (Özbek, 2016). Tarafsızlığın söz konusu olduğu bir başka konu ise arabuluculuk görüşmelerinin yapıldığı yerdir. Arabuluculuk görüşmelerinin taraflardan birinin mekanında yapılmaması önerilmektedir (Özbek, 2016). Arabuluculuk sürecinin niteliklerine uygun bir ortamın kullanılması taraflara kendilerini daha özgür hissettirecektir.

Arabuluculuk, tarafların eşit şartlarda yer aldığı bir süreçtir. Güç dengesizliklerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında da dikkate alınması gerekir (Bush, Folger, 2013). Arabulucu, tarafların sürece katılmalarında adil olmalıdır. Tarafların aralarındaki ilişkiden veya statüden kaynaklanan bir baskı kullanılmasına izin vermemeli, gerekirse sürece devam etmemelidir. Arabuluculuk sürecinde hukuki açıdan adaletli bir sonuca ulaşılmasından çok tarafların ihtiyaçlarını karşılayan bir çözüm amaçlandığı için, tarafların iradelerini özgürce ve tam olarak ifade edebilmeleri sağlanmalıdır (Özmumcu, 2016).

Arabuluculuk sürecindeki önemli hususlardan biri de gizlilik. Gizlilik, arabuluculuk sürecinde üretilmiş belge ve beyanların gizli kalması ve taraflar anlayamayıp mahkemeye gittiklerinde bu bilgilerin ve belgelerin kullanılmaması demektir (Tuğsavul, 2012; Özbek, 2016). Bu kuralın sebebi, tarafların süreçte rahat iletişim kurmalarını ve müzakere edebilmelerini sağlamaktır. Arabulucu süreç içinde

vakıf olduğu bilgileri üçüncü şahıslarla paylaşamayacağı gibi bir tarafın özel görüşmede açıkladığı bilgileri de diğer tarafa aktaramaz. Bu konularda arabulucunun tanıklık yapması da istenemez. Mahkemeye bir şekilde sunulmuş olsa dahi hükme esas oluşturamaz. Tabii ki tarafların daha önceden sahip oldukları bilgi ve belgeler, sadece arabuluculuk sürecinde kullanılmış oldukları için gizlilik yasağına girmezler (Tıktık, 2013). Gizliliğin kapsamı, daha önce var olmayıp arabuluculuk sürecinde açıklanan beyanlar ve üretilen belgelerdir. Taraflar isterse gizlilik yasağını kaldırabilirler. Arabuluculuğun temel ilkeleri içinde aksi kararlaştırılabilen tek ilke gizlilik (Tıktık, 2013) .

2.3.2. Arabuluculuk Süreci

Arabuluculuk süreci birbirini izleyen beş aşamadan oluşmaktadır;

- Hazırlık aşaması
- Başlangıç aşaması
- İnceleme aşaması
- Müzakere aşaması
- Sonuç aşaması

Arabuluculuk süreci ihtiyari ya da dava şartı olarak iki şekilde başlayabilmektedir. İhtiyari arabuluculuk, taraflardan birinin veya ikisinin birlikte bir arabulucu seçerek başvurmaları üzerine arabulucunun diğer tarafa yaptığı arabuluculuk teklifinin kabul edilmesiyle başlamış olur (Kekeç, 2016; Özbek, 2016). Dava şartı arabuluculuk ise genellikle taraflardan birinin adliyedeki arabuluculuk bürosuna başvuru yapmasıyla başlamış olmaktadır (HUAK, 18/A-4). Arabuluculuk sürecinin başlamasından sona ermesine kadar geçen süre içinde zamanaşımı ve hak düşürücü süreler işlememektedir. Bu durum tarafların mahkemeye başvurma haklarını kaybetmemeleri için önemli bir düzenlemedir.

Arabuluculuk süreci ihtiyari olarak başlamışsa, arabulucu başvuran taraftan aldığı bilgiler çerçevesinde öncelikle uyuşmazlığın arabuluculuğa uygun olup olmadığını kontrol etmelidir (Arabuluculuk Eğitimi, 2018). Sonra başvuran tarafa arabuluculuk süreci ve yasal boyutu hakkında bilgi verilmelidir. Uyuşmazlığın geçmişini dinlemek ve taraflar arasındaki ilişkinin niteliği, arabulucuya süreci yapılandırmak için oldukça yararlı fikirler vermektedir. Dava şartı arabuluculukta ise arabulucunun önce başvuru tarafı arayarak uyuşmazlık hakkında ayrıntılı bilgi alması ve karşı tarafın bilgilerini kontrol

etmesi önemlidir (Kekeç, 2016). Arabulucu dava şartı arabuluculuktaki tarafları toplantıya davet ederken mutlaka ilk oturuma katılmamanın yasal yaptırımları hakkında bilgi vermelidir. HUAK 18/A-11 maddesi uyarınca mazeretsiz olarak ilk oturuma katılmayan taraflar, mahkeme aşamasında haklı çıksalar dahi tüm yargılama giderlerine mahkum edileceği gibi lehine avukatlık ücretine de hükmedilmeyecektir. Bu bildirimlerin hem sözlü hem yazılı olarak yapılmasında ispat külfeti açısından yarar vardır.

Taraflar ilk oturuma geldiklerinde dava şartı arabuluculuk sisteminde ilk oturum tutanağı hazırlanır. İhtiyari arabuluculukta ise taraflarla söz konusu uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözülmesini kabul ettiklerine ilişkin bir arabulucu sözleşmesi imzalanır (Özbek, 2016; Kekeç, 2016). Başlangıç aşaması adı verilen bu evrede arabulucu taraflara ayrıntılı bir açılış konuşması yaparak sürecin hem yasal özellikleri hem de arabuluculuk prosedürü hakkında bilgi verir (Özbek, 2016). Daha sonra taraflar kendi açılış konuşmalarını yaparak olayı kendi açılarından açıklamaya başlarlar. Arabulucu tarafların süreçten en çok yararlanmalarını sağlamak üzere birbirlerini nezaket kurallarına uygun şekilde dinlemeleri için kontrol altında tutar.

İnceleme aşaması, arabuluculuk becerilerinin en çok kullanıldığı zamandır. Çünkü bu aşamada özellikle taraflar birbirlerini önceden tanıyorlarsa birikmiş bütün olumsuz duyguları ortaya çıkabilmekte ve süreci zorlaştırmaktadır (Kekeç,2016). Arabulucunun bu aşamadaki becerisi, almış olduğu eğitimlerle çok ilgilidir. Çünkü çatışmanın kaynağı ya da bir parçası olan duygulardan konuşmak kolay değildir ve pek çok insan ortamı alevlendirmemek için geçiştirmeyi tercih eder (Rahim, 2011). Arabulucu iletişim becerilerini kullanarak tarafların hem duygusal yüklerini ifade etmelerine destek olur hem de bu vesileyle çözüm için işe yarayabilecek ayrıntıları yakalamaya çalışır (Bush ve Folger, 2013).

İnceleme aşaması uygun şekilde yapılmışsa müzakere aşaması oldukça verimli geçecektir (Kekeç, 2016). Arabuluculuk görüşmelerinde en çok kullanılan müzakere yöntemi Harvard modelidir. Harvard müzakere modelinin temel özelliği, kişilerle sorunların birbirinden ayrılmasıdır. Bu sayede kişiler duyguları ile uyuşmazlığın sonuçlanması arasındaki engelleri ayırabileceklerdir. Bu aşamada işe yarayabilecek diğer bir yöntem de taraflara anlaşma ve anlaşmama durumundaki geleceği sorgulatmaktır (Kekeç, 2016).

Uyuşmazlıkla ilgili bütün hususların görüşülmesi, tarafların anlaşma ya da anlaşmama konusundaki kararlarının belirgin hale gelmesi üzerine arabulucu süreci sona erdirir. Dava şartı arabuluculukta arabulucu, konu iş uyuşmazlığı ise görevlendirildiği

tarihten itibaren en fazla dört hafta içinde, konu ticari uyuşmazlıksa en fazla sekiz hafta içinde süreci olumlu ya da olumsuz sonlandırmak durumundadır.

Arabuluculuk görüşmeleri aşağıdaki durumlarda sona ermektedir;

- Tarafların anlaşması
- Tarafların anlaşmaması
- Tarafların arabuluculuk sürecini bitirmek için anlaşması
- Tarafların anlaşamayacağını belli olması halinde arabulucu tarafından bu durumun taraflara danışılarak sürecin bitirilmesi
- Taraflardan birinin süreçten çekilmesi
- Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı anlaşılması

Arabuluculuk süreci ne şekilde sona ermiş olursa olsun arabulucu bir son tutanak düzenlemelidir. Son tutanakta tarafların kimlikleri, uyuşmazlığın ne şekilde sonuçlandığı, arabulucunun kimliği ve tüm tarafların imzası bulunmaktadır. Anlaşma sağlandığı takdirde bir anlaşma belgesi düzenlenmekte olup anlaşma sağlanan hususlarda dava açılması mümkün olmamaktadır. Taraflar isterse anlaşma belgesine Sulh Mahkemesinden. İcra Edilebilirlik Şerhi alarak, belgeye ilam niteliği kazandırabilirler. Arabuluculuk sürecinde anlaşma sağlanmadığı takdirde taraflar mahkemede dava açabilmektedirler.

Arabulucu, üstlendiği görevi özenle ve şahsen yerine getirmelidir. Taraflar toplantılara avukatları ve/veya yasal temsilcileri ile birlikte katılabilirler. Tarafların yanında avukatları olsa da olmasa da uyuşmazlığın hukuki boyutları hakkında yorum yapmamalı, tavsiye vermemelidir. Kendisi hakkında bilgi verirken gerçek dışı beyanlarda bulunmamalı ve reklam yapmamalıdır.

Arabulucu süreci yapılandırırken, tarafların birbirleri ile ilişkilerine ve uyuşmazlığın niteliğine göre birlikte veya ayrı ayrı görüşmeye karar verebilir. Özel görüşmelerde taraflardan birinin açıkladığı bilgileri, kendisinin izni olmadıkça diğer tarafla paylaşmamaktadır. Özel görüşme yapmanın oldukça yararlarından bazıları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (UNDP, 2013);

- Ortak toplantıda ifade edilemeyen konulara değinilmesi
- Taraflar arasında kilitlenen konuların gözden geçirilmesi
- Talepkar ve uzlaşmaz tavrı olan taraflarla “gerçeklik testi”nin yapılması.
- Ortak oturumlardaki gerilimlerin azaltılması
- Güçsüz taraf için toparlanma ortamı sağlanması

- Taraflara arabuluculuk süreci hakkında tekrar farkındalık kazandırılması

Arabulucuların taraflara aralarındaki uyuşmazlığı çözmeleri konusunda yardımcı olabilmeleri için sadece hukuk eğitiminden geçmiş olmaları yetmez. Ayrıca iletişim ve çatışma becerileri, psikoloji, sosyal psikoloji konularında da eğitilmiş olmaları gerekir. Çünkü iyi bir arabulucu, görüşme ve müzakere sürecinde duygularını kontrol edemeyen tarafları sakinleştirecek teknikleri bilmek ve uygulamak, empati yapabilmelidir. Bu nedenle arabuluculuk eğitiminin öncelikle arabulucularda tutum değişikliği sağlaması gerekmektedir.

Tarafların anlaşamayacaklarının belli olması halinde arabulucu çözüm önerisi getirebilmektedir. 6325 sayılı arabuluculuk kanununun 2012 yılında yayınlanan ilk halinde, arabulucu sadece kolaylaştırıcı olarak süreci yürütmekteydi. 2017 yılında yapılan değişiklikle birlikte arabuluculuk sistemi bir ölçüde değerlendirici arabuluculuk niteliği kazanmıştır.

Bir uyuşmazlığın çözümü için arabuluculuk yoluna gidilmesi veya dava açılması arasında farklar Tablo 2.1’de verilmiştir (UNDP Temel Arabuluculuk, 2013).

Tablo 2.1

Uyuşmazlık Çözümünde Dava ve Arabuluculuk Yöntemlerinin Farkları

Dava açma	Arabuluculuk
Hakların esas alınması	Çıkarların esas alınması
Değer talep etme	Değer yaratma
Zorlayıcı ve bağlayıcı	Gönüllü ve mutabakata dayalı
Hukuki yargı süreci	Usul esnekliği
Norm dayatıcı	Norm oluşturucu
Tutarlılık ve emsal teşkil etme	Duruma ve kişiye bağlı
Eylem merkezli	Kişi merkezli
Olguya dayalı	İlişki yönelimli
Geçmiş odaklı	Gelecek odaklı
Profesyonelleşmiş	Akran temelli
Kamuya açık ve hesap verebilir	Özel ve gizli
Hasmane	İşbirlikçi

Uyuşmazlığın anlaşmayla giderilemediği durumlarda bile arabuluculuk sürecinin pek çok yararı bulunmaktadır;

- Tarafların birbirinin kaygı ve çıkarlarını keşfetmesi
- Duyguların, korumalı bir ortamda açığa vurulması ve bunun sonucunda taraflar arasındaki düşmanlığın azaltılması

- Uyuşmazlığın daha açık bir biçimde tanımlanması
- Tartışmalar için bir öncelik sırası üzerinde anlaşmaya varılması
- Üçüncü tarafların (akrabalar, kurullar, danışmanlar) etkisinin belirlenmesi
- Uzlaşmaz pazarlık beklentileri hakkında esneklik yaratılması ve birtakım çözüm olasılıklarının üretilmesi
- Tarafların, çatışmayla yüzleşmeye ve çözüm için sorumluluk almaya başlaması
- Tarafların başka uyuşmazlıklarda kullanabilecekleri yapıcı bir problem çözme modeli öğrenmiş olmaları

2.3.3. Arabuluculuk Modelleri

Arabuluculuk sürecinin özelliklerine göre üç çeşit arabuluculuk modeli bulunmaktadır (Adalet Bak., 2018). Bu ayırmadaki en büyük özellik arabulucunun faaliyetidir. Arabuluculuğa konu olan uyuşmazlıklarda arabulucunun rolünün nasıl olması gerektiği hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir kısım yazarlar arabulucunun tarafları bir araya getirip iletişimlerini sağladıktan sonra sonuca etkili müdahalelerde bulunmaması gerektiğini tarafların kendi çözümlerini kendilerinin bulması gerektiğini savunmaktadırlar (Özmumcu, 2013). Diğer görüşe göre ise arabulucunun, taraflar çözüme ulaşamadıklarında taraflara hiçbir şekilde baskı yapmadan çözüm önerisi sunması, arabuluculuğun doğal bir parçasıdır (Özbek, 2016).

- **Kolaylaştırıcı Arabuluculuk**

Kolaylaştırıcı arabuluculukta arabulucu tarafları uygun bir ortamda bir araya getirmekte, iletişimlerini sağlayarak çözüm için cesaretlendirmektedir (Özmumcu, 2013). Bu süreçte anlaşmanın sağlanması, tarafların içinde buldukları durumu değerlendirmeleri, menfaatlerini ve risklerini fark etmelerine bağlıdır. Arabulucu hukuki tavsiye ya da çözüm önerisi sunmaksızın süreci sadece iletişim sağlayıcı olarak devam ettirmektedirler (Özmumcu, 2013). 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Yönetmeliğinin ilk haline bakıldığında ülkemizde benimsenen ilk modelin kolaylaştırıcı arabuluculuk olduğu görülmektedir. 2017 yılında yapılan değişiklik ile arabuluculuğun tanımına, tarafların çözüm bulamaması durumunda arabulucunun çözüm önerisi getirebileceği hususu eklenerek değerlendirici arabuluculuğa doğru bir adım atılmıştır. Kolaylaştırıcı arabuluculukta arabulucunun rolü pasif olarak

algılanmamalıdır. Aşağıda görüldüğü üzere oldukça gelişmiş beceriler gerektirmektedir;

- Süreci kontrol etme ve temel kuralları uygulamak
- Görüşmelerdeki yapıyı ve verimliliği muhafaza etmek
- Taraflar arasında iletişim sağlama ve güven oluşturmak
- Süreç hakkında bilgilendirme yapmayı sürdürmek
- Tarafları uyuşmazlığın boyutları ile yüzleştirmek
- Tarafları birlikte sorunu çözmeye teşvik etmek

• **Değerlendirici Arabuluculuk**

Değerlendirici arabulucu, taraflar arasındaki uyuşmazlığa yasal hakları açısından yaklaşarak çözüm odaklı bir süreç yürütmektedir (Özmumcu, 2013). Tarafların mahkeme sürecindeki muhtemel kazançlarını ve kayıplarını göstermekle kalmayıp kendilerine hukuki tavsiyeler de verebilmektedir. Görüldüğü üzere bu süreçte arabulucunun hem konu hem de yargılama süreci hakkında deneyimli ve tarafsız bir kişi olması aranmaktadır. Arabulucu bu değerlendirmeleri yaparken tarafsızlığını korumalı ve taraflara baskı yapmamalıdır. Çözüm önerisi sunmak arabulucunun son adımı olmalı, öneriyi kabul edip etmemek tarafların iradesine bırakılmalıdır (Özmumcu, 2013). Değerlendirici arabuluculuk uygulaması bu noktada ikiye ayrılmaktadır. Yönlendirici-değerlendirici arabuluculukta arabulucu önerdiği çözümleri kabul etmeleri için tarafları ikna etmeye çalışmaktadır. Yönlendirici olmayan-değerlendirici arabulucular ise çözüm önerisini oluşturup karar verme ve kabul sürecini tamamen taraflara bırakmaktadır (Özmumcu, 2015). Değerlendirici arabuluculuk genellikle hızlı çözüm gerektiren ve taraflar arasındaki ilişkinin ön planda olmadığı uyuşmazlıklar için kullanışlıdır (Adalet Bakanlığı, 2018).

• **Dönüştürücü Arabuluculuk**

Bu model, arabuluculuk sürecinde uyuşmazlığa dahil olan tarafların yaklaşımlarını ve dolayısıyla çatışmaya sebep olan ilişkiyi dönüştürme potansiyeline dayanmaktadır (Bush, Folger 2013). Dönüştürücü arabuluculukta iki temel kavram yer almaktadır. Bunlardan ilki *güçlendirme*, tarafların kendi algılarını ve yeterliliklerini olumlu yönde geliştirmelerine destek olmayı içerir (Özmumcu, 2015). Diğer kavram olan *tanıma* ise diğer tarafın bakış açısını,

menfaatlerini anlamayı, empati geliştirmeyi içerir (Özmumcu, 2015; Çetin,Türnüklü, Turan, 2014). Dönüştürücü arabuluculuk, taraflara çatışmanın etkileriyle başa çıkmalarında yardımcı olan ve kendi çözümlerine özgür iradeleriyle ulaşabilecekleri ve bir süreç olarak tanımlanabilmektedir (Bush,Folger, 2013).

Bu modeli uygulayabilecek arabulucuların klasik arabuluculara göre daha farklı donanımları olması gerektiği açıktır. Dönüştürücü arabuluculuk, temel nitelikleri, teknikleri ve aşamaları açısından kolaylaştırıcı arabuluculuğa çok benzemektedir. Farklı tarafı, insan davranışları ve iletişim teknikleri alanında daha eğitilmiş, daha sabırlı olmayı gerektirmesidir. Arabulucu tarafları dinleyip onlara doğru sorular sorarak kendilerini doğru ifade edebilmelerini ve diğer tarafı anlamaya çalışmalarını sağlamaktadır. Özellikle duyguların ifadesi, içinde barındırdığı çıkış noktaları sebebiyle çok önemlidir. Bu yöntemle taraflardaki negatif-yıkıcı etkileşimin pozitif ve yapıcı hale dönüştürülmesi amaçlanmaktadır (Bush ve Folger, 2013).

Dönüştürücü arabuluculuk modeli aile uyuşmazlıklarında, okullarda akran çatışmalarında, iş ortakları arasındaki uyuşmazlıklarda, komşular arasında ve işyeri içindeki uyuşmazlıklarda uzun süreli çözümler sağlaması açısından uygun bir yöntemdir (Özmumcu, 2015; Türnüklü, Çetin, Turan, 2014). Dönüştürücü arabuluculukta taraflar bir çözüme ulaşmasalar dahi, uyuşmazlıkları daha iyi yönetmeyi öğrenmektedirler (Adalet Bakanlığı, 2018).

2.3.4.Ülkemizdeki Düzenlemeler

7.6.2012 yılında kabul edilip 22.6.2013 yılında yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, ülkemizde en çok tartışılan kanun olmuştur. Kanunun birinci maddesinde Arabuluculuğun kapsamı, yabancılık unsuru da içerebilen, kişilerin serbestçe tasarruf edebileceği iş ve işlemlerden kaynaklanan özel hukuk uyuşmazlıkları olarak belirlenmiştir. Aile içi şiddet iddiası içeren uyuşmazlıklar arabuluculuk kapsamı dışında tutulmuştur.

Kişilerin serbestçe tasarruf edebileceği işler için en temel ölçüt kamu düzenidir. Kamu düzeni, sözleşme serbestisinin sınırlarını belirleyen ve korunmasında toplumun büyük yararı olan kurallar olarak tanımlanabilir. Kesin bir tanımı olmadığı gibi zaman

içinde de farklılaşma özelliği vardır. Anayasa Mahkemesi 28.01.1964 tarih, 63/128 E. ve 64/8 sayılı kararında kamu düzeni deyiminin, toplumun huzur ve sükununun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilatının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade ettiği sonucuna varmıştır. Kamu düzeni konusunda fikir sahibi olmak için öncelikle tarafların sulh, kabul veya feragat ile uyuşmazlığı sona erdirmelerinin mümkün olup olmadığına bakılmalıdır. Tarafların bu yetkilere sahip olmaları durumunda dahi bir uyuşmazlığın sona erdirilmesinde Hakim kararı gerekiyor ise kamu düzenine giren bir konu olduğunu ifade edebiliriz. Örneğin boşanma davasında taraflardan birinin açılan davayı kabul ederek sonuçlandırması mümkündür ancak boşanmanın hüküm ifade etmesi için hakim kararı gerekmektedir.

Arabuluculuk, bu konuda eğitim almış tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımı ile uyuşmazlık taraflarının birbirlerini anlayarak kendi çözümlerini bulabilmeleri için iletişim ve müzakere zemini oluşturulduğu ve ihtiyari olarak yürütülen bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tarif edilmektedir. 2017 tarihli değişiklik ile bu maddeye tarafların çözüm üretememesi halinde arabulucunun çözüm önerisi getirebilmesi hususu eklenmiştir.

7036 sayılı kanun ile bir kısım iş davalarında ve 7155 sayılı kanun ile Ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuğun dava şartı olması bir başka ifade ile mahkemede dava açılmadan önce arabuluculuk yoluna gidilmiş ve anlaşmazlık ile sonuçlanmış olması zorunluluğu, “ihtiyari” kelimesi ile çelişik görünebilir ancak burada dava şartı olan husus tarafların mahkemeye gitmeden önce Arabuluculuk yolunu denemiş olmaları ile sınırlıdır. Uyuşmazlıkların arabuluculuk yolu ile çözülmesi ya da çözülmemesi tamamen tarafların iradelerine bağlıdır.

Arabuluculuk Eğitimi verebilecek kurumlar 6325 sayılı kanunda belirtildiği üzere Hukuk Fakültesi olan üniversiteler, Barolar Birliği ve Adalet Akademisi'dir. 2018 yılı haziran ayına kadar 48 saat olan arabuluculuk eğitimi, bu tarihten itibaren 84 saat olarak belirlenmiştir. Bu eğitimi aldıktan sonra Adalet Bakanlığı tarafından açılan sınavda yeterli başarıyı gösterenler arabulucu sıfatını kazanmaktadır. Ancak, arabulucu olarak faaliyet gösterebilmek için Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Dairesi tarafından tutulan Arabuluculuk Siciline de kayıt olmak gereklidir.

Sicile kayıt olmak için;

- a. Sınavı kazanmış olmak
- b. Türk vatandaşı olmak
- c. En az beş yıllık kıdeme sahip olmak

d. Tam ehliyetli olmak ve

e. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile;

- Kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile Devletin güvenliğine karşı suçlar,
- Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar,
- Zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma,
- Hileli iflas,
- İhaleye fesat karıştırma,
- Edimin ifasına fesat karıştırma,
- Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık,
- Gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma,
- Yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından mahkûm olmamak
- Terör örgütleriyle iltisaklı veya irtibatlı olmamak gerekmektedir.

Yasanın arabuluculuk faaliyetine bağladığı sonuçlar, sadece sicile kayıtlı bir arabulucu ile yürütülen süreçler için geçerli olmaktadır.

Arabuluculuk yasasının yürürlüğe girdiği 2013 yılından 2018 yılına kadar çözümlenen uyuşmazlıkların büyük bir kısmının iş hukuku alanında olması üzerine 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ile 01.01.2018 tarihinden itibaren belirli iş uyuşmazlıklarında mahkemeye gitmeden önce arabuluculuk yoluna gidilmesi şartı getirilmiştir. İş Hukukunda anlaşma ile biten uyuşmazlık sayısı 86.903, anlaşmama ile biten uyuşmazlık sayısı 51.390 olmuştur. Anlaşma ile biten uyuşmazlık sayısının 17.194 tanesi ihtiyari arabuluculuk ile gerçekleştirilmiştir. 2017 yılından bu yana İş Mahkemelerinde açılan davalarının devamlı olarak azalması, dava şartı arabuluculuğun yargı yüküne sağladığı olumlu etkiyi göstermektedir.

İş Hukukunda görülen başarı üzerine 01.01.2019 tarihinden itibaren Ticari alacaklar için de dava şartı arabuluculuk uygulaması getirilmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada 01.01.2019 ile 26 Nisan 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen 11.722 arabuluculuk sürecinden 6.557'si anlaşma ile sonuçlanmıştır.

2.4.Arabuluculuk Eğitimleri

2.4.1.Arabuluculuk Eğitiminde Farklı Ülke Örnekleri

Arabuluculuk eğitimleri, pek çok ülkede farklı içerik ve süreler ile gerçekleştirilmektedir. Bazı ülkelerde eğitim şartı bulunmamakta bazılarında ise belirli içerikteki eğitimlerin alınması gerekmektedir.

Bazı ülkelerde hukukçu olanlar için özel eğitim modülleri bulunmaktadır. Örneğin Almanya'da arabuluculuk eğitimi hukukçular dışındaki meslekler için 200 saat iken avukatlar için 120 saat, hakimler için 70 saat olması kabul edilmiştir (Dendorfer, 2011). Bu eğitimi alanlar sulh hukuk mahkemelerinde arabuluculuk stajı yaptıktan sonra arabulucu olabilmektedir (Bayraktar, 2015).

Avusturya'da en az 28 yaşında olmak koşulu yanında 200 saat teorik eğitim ve 100-150 saat arasında pratik eğitim yapılmaktadır (Roth, 2011). Bizim arabuluculuk kanunumuz esasen Avusturya modeline dayanmakta ise de eğitim süresi bakımından daha kısa ve farklı bir tercih yapılmıştır.

Hollanda'da ise arabuluculuk eğitimi 50-200 saat arasında olmakla birlikte sicile kayıtlı arabulucu olmak için önce teorik sonra da bir performans sınavından geçmek ve her yıl yenilenme eğitimleri almak zorunluluğu vardır (Schoneville, 2011). Ayrıca Hollanda'da sicile kayıtlı bir arabulucunun yılda en az üç arabuluculuk yapmış olması da aranmaktadır. Hollanda arabulucular için disiplin mahkemesi olan iki ülkeden biridir.

Arabulucular için disiplin mahkemesi olan diğer ülke Kanada'dır. Kanada'da arabulucu olmak için, ilk olarak Kanada ADR Enstitüsünün yetkilendirdiği bir kuruluştan en az 80 saatlik temel hukuki süreç eğitiminin üstüne 100 saatlik psikoloji, sosyoloji, iş idaresi gibi eğitimler alınması gerekmektedir (IMI, 2019). Sonrasında her arabulucu aday en az on tane vakada arabuluculuk yapan uzman arabulucuların yanında staj benzeri işler yapmaktadır. Arabuluculuk yapmak isteyen adayların ayrıca etik kurallara çok iyi çalışmış olmaları gerekmektedir. Etik kurallara uygunluk açısından dürüst, tarafsız ve çıkar hırsı olmadan arabuluculuk yapabildiğine ilişkin olarak hem bölgesel hem de ulusal değerlendirmelerden geçmiş olmaları gerekmektedir. Bütün koşulları sağlayan adaylar ADR merkezinden bir tavsiye mektubu almaktadırlar. Daha sonra bu tavsiye mektubu ile deneyimli bir arabulucu gözetiminde bir arabuluculuk canlandırmasında rol oynayıp video kaydı alınmaktadır. Bu kayıt üzerinden arabuluculuk kurallarına, özellikle etik kurallara uygunluk durumu onaylanırsa, bu kontrolü yapan deneyimli arabulucu tarafından belgelendirilmektedir (IMI, 2019).

Amerika Birleşik Devletlerinde arabuluculuk eğitim kriterlerini belirlemek eyalet mahkemelerine bırakılmış olup birbirinden çok farklı uygulamalar vardır. Bazı eyaletlerde 30 saatlik eğitim yeterli görülürken bazı eyaletlerde 500 saatlik arabuluculuk süreci deneyimi, bazı eyaletlerde hukuk ya da psikoloji lisansı hatta akademik derece aranmaktadır (Doran, 2017; Legal Studies, 2017).

2.4.2. Ülkemizde Arabuluculuk Eğitimleri

Arabuluculuk eğitimlerini iki farklı içerik üzerinden incelemek mümkündür. İlk olarak 21.06.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu uyarınca 2013 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Arabuluculuk Yönetmeliğinde 48 saat olarak ön görülen modele göre arabuluculuk eğitimi Tablo 2.2'deki yapılandırılmıştır.

Tablo 2.2

48 Saatlik Arabuluculuk Eğitim Modülü

Konu	İçerik	Ders Saati
Mevzuat / Arabuluculuk için gerekli Hukuk bilgisi	Arabuluculuk kanunu ve yönetmeliği, arabuluculuğa uygun hukuki uyumsuzluklar, arabuluculuk sürecinin hukuki etkileri ve sonuçları	6
Arabuluculuk için gerekli olan beceriler	Gelişim psikolojisi, kişilik, davranış bozuklukları, sosyal psikoloji konularında temel bilgiler, iletişim becerileri, öfke kontrolü, uyumsuzluk analizi, müzakere teknikleri, toplantı yönetimi ve etik kurallar	30
Uygulama		12

Bu program çerçevesinde sürdürülen arabuluculuk eğitiminde, Arabuluculuk sürecindeki teknik beceriler başlığındaki konuların aktarılmasında güçlükler yaşandığı görülmüştür. Bunun başlıca sebebi, kurumlara eğitim lisansı verilirken standart ölçütlerin oluşturulmaması ve eğitici eğitimi yapılmaksızın işe başlanmasıdır. Özellikle hukuk dışındaki konuları üniversitelerin ilgili bölümlerindeki eğitmenler üstlenmiş ancak bu eğitmenlerin çoğunda arabuluculuk ile ilgili temel bilgiler olmadığı için lisans eğitimindeki psikoloji, iletişim vb. konuları aktarmak durumunda kalmışlardır. Arabuluculuk çerçevesinde bir bilgi kompozisyonu oluşturulmadığı için ortaya genel

kültür olarak yararlı ancak arabuluculuk için yetersiz bilgilerin de olduğu bir eğitim çıkmıştır. Örnek vermek gerekirse pek çok eğitim kurumunda gelişim psikolojisi dersinde Freud ve Piaget'nin bebeklik-çocukluk gelişim dönemleri anlatılmıştır. Oysa bir eğitici eğitimi hazırlanmış olsaydı, öğretmenler bu konuyu 18 yaş üstü bireylerin yaşam dönemleri, gelişimleri ve ihtiyaçlarının farklılaşması boyutunda anlatabilirdi. Benzer şekilde davranış bozuklukları dersinde paranoya, şizofreni, cinsel işlev bozuklukları ve yeme bozuklukları gibi arabuluculukla ilgisiz konular anlatılmıştır. Bu konuların derse ayrılan birkaç saat içinde hiçbir alt yapısı olmayan kişilere aktarılması bilimsel olarak mümkün değildir. Ayrıca arabulucu, terapist ya da psikolog değildir ve o role özendirilmemelidir.

Bu eğitim modülü ile ilgili şikâyetler ve önerilerin artmasıyla birlikte hem yeni bir eğitim modülü hazırlanmış hem de eğitim süresi 84 saate çıkarılmıştır. Tablo 2.3'te ayrıntıları yer alan eğitim 02.06.2018 tarihli yönetmelikle birlikte uygulanmaya başlamıştır.

Tablo 2.3

84 Saatlik Arabuluculuk Eğitim Modülü

Konu	İçerik	Ders Saati
Çatışma Teorisi	Çatışma analizi, çatışmaya gösterilen tepkiler, çatışma çözme stratejileri ve yöntemleri	7
Arabuluculuk Nedir?	Arabuluculuğun tarihçesi, elverişli alanlar, arabuluculuk türleri, arabuluculuk sözleşmeleri	4
Arabuluculuk Sürecinin Temel İlkeleri	Gönüllülük, gizlilik, tarafsızlık, eşitlik, kontrolün taraflarda olması	4
Arabulucu Kimdir?	Arabulucuda bulunması gereken temel özellikler, diğer mesleklerden farkı, arabulucunun sahip olması gereken beceriler	8
Arabuluculuk Aşamalarının Gözden Geçirilmesi	Arabuluculuk sürecine genel bakış ve sürecin planlanması	2
Arabuluculuğun Aşamaları: Hazırlık Aşaması	Arabulucunun belirlenmesi, taraflarla iletişim kurulması, görüşme ortamının hazırlanması, arabuluculuk sözleşmesinin hazırlanması	6
Arabuluculuğun Aşamaları: Başlangıç Aşaması	Arabulucunun taraflarla görüşmesi, açılış konuşması, tarafların açılış konuşması, sürecin başladığının belgelenmesi	8

(devam ediyor)

Tablo 2.3 devam

84 Saatlik Arabuluculuk Eğitim Modülü

Konu	İçerik	Ders Saati
Arabuluculuğun Aşamaları: İnceleme Aşaması	Uyuşmazlığın çözümündeki önemli unsurların belirlenmesi,	8
Arabuluculuğun Aşamaları: Müzakere Aşaması	Temel müzakere türleri, Harvard müzakere modeli, arabulucunun müdahale yöntemleri	8
Arabuluculuğun Aşamaları: Sonuç Aşaması	Arabuluculuk sürecinin sona ermesi, kapanış konuşması, son tutanağın hazırlanması, anlaşma belgesinin hazırlanması, icra edilebilirlik bilgisi	4
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Farklılık ve Arabuluculuk	Toplumsal cinsiyet ve farklılıklar, toplumsal cinsiyet ihtiyaçları ve arabuluculuk	1
Uygulama Eğitimi	Uygulama eğitiminin planlanması, uygulama çalışmasının yapılması	16
Arabuluculuk Mevzuatı	Mevzuata genel bakış, dava şartı arabuluculuk, arabuluculuk eğitimi ve eğitim kuruluşları	4
Arabuluculukta Etik	Türkiye arabulucular etik kuralları	4

Yeni eğitim modülünde arabulucunun sahip olması gereken beceriler, bir kısım iletişim teknikleri ve müzakere ile sınırlandırılmıştır. Ancak bu modülün de katılımcıları tatmin ettiğini söylemek güçtür. Çünkü araştırmamıza verilen cevaplarda, katılımcıların yaklaşık dörtte birinin yönetmelikte teknik bilgiler olarak sayılan iletişim, müzakere, derslerinden en az yararlandıkları görülmektedir. Ayrıca katılımcıların % 66'sı iletişim, müzakere ve psikoloji derslerinin daha çok olmasını istediklerini ifade etmişlerdir.

Dünyadaki başka eğitim örnekleriyle birlikte değerlendirildiğinde arabuluculuk eğitiminin kişilerde davranış, tarz değişikliği yaratması hedeflenmektedir. Pek çok ülkede arabuluculuk eğitiminin uzun uygulama süreçleri, stajyerlik, rol oyunları gibi fiziksel etkinliklerle desteklenmesinin sebebi, kişinin mevcut davranışları dışında arabuluculuğa uygun bir davranış geliştirmesinin sağlanmasıdır. Davranışların değişmesi için tutum adı verilen eğilimlerin değişmesi gerekir. Bir başka ifade ile insanlar, olaylar ve fikirler ile ilgili değerlendirmeler tutumları oluşturmakta bu da davranışları belirlemektedir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012). Sürdürülen davranışların altında genetik özelliklerden, bilişsel ya da duygusal etkilere kadar çeşitli temeller vardır. Çatışmaya gösterilen tepkilerden, sorun çözme becerilerine kadar pek çok bilgi ve becerinin uzun

sürelî ve uygulamalı olarak verilmesi, katılımcılarda arabuluculuğa uygun tutumların oluşmasını sağlayacaktır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, katılımcıları, ölçek uyarlama çalışmaları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi yer almaktadır.

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırma modeli, mevcut durumu betimleyici nitelikte bir çalışmasıdır. Betimsel araştırma modeli çalışmamızda yer alan konular bağlamında katılımcıların verilerini ölçülebilir ve ifade edilebilir duruma getirmek için kullanılmıştır. Betimleyici modelin seçilmesinin sebepleri, veri değerlendirmede objektif davranabilme ve geliştirilebilecek sonuçlar çıkarabilmek amacıdır.

3.2.Katılımcılar

Araştırma evreni Arabuluculuk eğitimi almış avukatlardan oluşmaktadır. Örneklem olarak 2013-2019 yılları arasında Arabuluculuk eğitimi alan 483 bireyden alınmıştır. Bireyler formları internet üzerinden yanıtlamışlardır.

3.3.Ölçek Uyarlama Çalışmaları

Bu araştırmada öncelikle özgün formu İngilizce olarak Morris L. Medley, James A. Schellenberg (1994) tarafından geliştirilen Avukatların Arabuluculuğa İlişkin Tutumları Ölçeği Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu amaçla ölçeğin kullanım haklarını elinde tutan John Wiley and Sons'dan izin alınmıştır. Ölçek maddeleri Türkçe ve İngilizce dillerini iyi derecede kullanabilen, eğitim alanına aşina altı kişi aracılığı ile Türkçeye çevrilmiştir (Hambleton, Merenda ve Spielberger, 2017). Çeviri yapan kişilerin tamamı ilk ve orta öğretimlerini tamamen İngilizce okuyan kişilerdir. Üniversite eğitimlerinde ise bir tanesi mütercim tercüman olup mesleği gereği sosyal konularda çalışmalar yapmaktadır. Diğer ikisi İngiliz dili ve edebiyatı eğitimi görmüş olup biri uluslar arası bir dergide editörlük yapmakta diğeri bir üniversitenin dil

eğitimi bölümünün yöneticisi olarak alışmaktadı. Diğer üç kişi hukuk fakültesini İngilizce okumuş, bir tanesi de Amerika Birleşik Devletlerinde hukuk üzerine yüksek lisans yapmıştır. nce üç kişi tarafından maddelerin tercümesi yapılmış, sonra bu çeviriler orijinal metin ile birlikte diğer üç kişiye gönderilerek kontrol edilmesi sağlanmıştır. Elde edilen bu iki grup çalışma, son olarak hem dil hem de alan bilgisine hakim bir grup içinde hem eviri hem de kültürel uyarlama açısından değerlendirilerek son haline getirilmiştir. Orijinali on dört madde olan ölçek, geçerlik güvenilirlik çalışmalarından sonra üç, on iki ve on dördüncü maddelerin çıkarılmasıyla on bir maddeye indirilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Veriler internet üzerinden cevaplanan ve yirmi yedi sorudan oluşan bir form ile toplanmıştır. Araştırmada 14 maddelik Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumları leği ile birlikte hukuk fakültesindeki eğitimler, avukatlık stajı, arabuluculuk eğitiminin çeşitli açılardan yeterliliği gibi konularda ayrıca 13 soru kullanılmıştır. Toplam 27 maddelik materyel katılımcılar tarafından internet üzerinden yazılı olarak cevaplanmıştır. Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumları leğindeki on dört madde için beşli Likert tipine göre cevaplar oluşturulmuş ve 1, 3, 4, 6, 8, 9 ve 11. maddeler (1: Tamamen Katılıyorum, 2: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılmıyorum, 5: Kesinlikle Katılmıyorum) olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin 2, 5, 7, 10, 12 ve 13. maddeleri ise ters puanlanmıştır. Verilerin toplanmasında kullanılan eğitim sorularının sekiz tanesi (Evet-Hayır) olarak cevaplanmak üzere hazırlanmıştır. Devamındaki üç tane açık uçlu soru ile katılımcıların eğitim içeriği üzerine düşüncelerini daha ayrıntılı olarak ifade etmeleri amaçlanmıştır. Son iki sorudan biri katılımcıların cinsiyetini, diğerisi ise mesleki deneyim sürelerini belirlemeye yöneliktir.

3.5.Verilerin çözümlenmesi

Çalışmanın istatistiksel işlemleri, "SPSS 26 for Mac" programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında Arabuluculuk leğinin uyarlama çalışmasından dolayı AFA ve DFA alışmaları yapılmıştır. Ayrıca cinsiyet, kıdem, hukuk fakültesinde ders alıp almama, içeriğin yeterli olup olmaması, avukatlık için hazır hissedip hissetmeme, arabuluculuk için hazır hissedip hissetmeme, arabuluculuk eğitiminin yeterli olup olmaması, arabuluculuk eğitimi süresinin yeterli olup olmaması,

avukatlık tarzında değişiklik olup olmaması ve iş hayatı dışında etkili olup olamamasına göre Arabuluculuk ölçeğinden elde edilen puanların ortalamalar arasındaki farkları t testi ve ANOVA ile test edilmiştir.

3.5.1.Verilerin Analize Hazırlanması

Araştırma kapsamında ilgili analizler yapılmadan önce kayıp veri, uç değer incelemesi ve yapılacak analize göre varsayımlar test edilmiştir. Bu işlemlere yönelik bilgiler sırasıyla bilgi verilmiştir.

3.5.1.1.Kayıp Veri

Araştırma kapsamındaki ölçek ve anket 483 kişiye uygulanmıştır. Araştırma kapsamındaki veriler birey ve madde bazında incelenmiştir. Birey ve madde bazında ölçek maddelerinde kayıp veri yoktur. Ancak bağımsız değişkenlerde Tablo 3.3'teki sıralamaya göre 9, 39, 1, 1, 9, 2, 3, 2, 3 ve 2 kayıp veri görülmüştür.

Ölçek maddelerinde kayıp veri olmamasından dolayı DFA analizleri 473 birey (uç değerlerden dolayı 10 birey çıkarılmıştır) üzerinden yürütülmüştür. Bağımsız değişkenlerdeki kayıp verilere müdahale edilmemiş ortalamalar arasındaki farklar (t testi ve tek değişkenli varyans analizi) eksik veri seti üzerinden yürütülmüştür.

3.5.1.2.Uç Değerlerin İncelenmesi

Ölçekten elde edilen toplam puanlar elde edildikten sonra DFA analizleri için tek değişkenli normallik varsayımları incelenmiş ve [-3,3] aralığının dışında kalan 7 birey analizden çıkartılmıştır. Ayrıca ortalamalar arası fark incelenirken bağımsız değişkenlerden arabuluculuk eğitiminin içeriğinin yeterli olması kategorisinde ve avukatlığa hazır hissetme kategorisinde sivri dağılım (basıklık katsayısı sırasıyla 1.453 ve 1.296) olmasından dolayı 3 birey daha analizden çıkartılmıştır. Toplam 473 birey üzerinden analizler yürütülmüştür.

3.5.1.3.Varsayımların İncelenmesi

Araştırma kapsamında AFA, DFA, t testi ve tek değişkenli varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. AFA ve DFA kapsamında ölçekten alınan toplam puanların normal dağılıma uygunluğu incelenmiştir. T testi ve ANOVA'da bağımsız değişkenlerin her bir kategorisinde normallik varsayımı ve varyansların homojenliği incelenmiştir.

3.5.1.3.1. Verilerin Normal Dağılımı

Parametrik istatistiksel analizlerin ilk varsayımı olan verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı betimsel istatistikler, grafiksel yöntemler ve hipotez testleriyle incelenmektedir. Howel (2013) normallik varsayımının incelenmesinde örneklem sayısının yüksek olması durumunda hipotez testlerinin olması gerekenden farklı sonuçlar üreteceğini vurguladığı için normallik incelemelerinde hipotez testleri dikkate alınmamıştır. Tablo 3.1’de Arabuluculuk ölçeğine ilişkin bağımsız değişken kategorilerine göre betimsel istatistikler verilmiştir.

Tablo 3.1.

Arabuluculuk Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Betimsel İstatistikleri

	N	Ort	Medyan	Mod	SS	Min	Mak.	Çar.	Bas.
Kadın	258	41.01	42.00	42.00	4.72	25.00	52.00	-.31	.32
Erkek	206	40.69	41.00	42.00	5.88	25.00	53.00	-.34	.00
1-10 yıl	168	39.50	40.00	43.00	5.16	25.00	51.00	-.39	-.03
11-20 yıl	135	42.27	42.00	42.00	4.95	27.00	52.00	-.26	.11
21 yıl +	131	41.24	42.00	42.00	5.36	25.00	52.00	-.57	.79
Ders Alma	39	40.54	40.00	39.00	5.43	28.00	50.00	-.22	-.19
Ders Almama	433	40.86	41.00	42.00	5.25	25.00	53.00	-.35	.30
İçerik Yeterli	109	41.60	42.00	42.00	4.66	29.00	52.00	-.19	.15
İçerik Yeterli Değil	363	40.61	41.00	42.00	5.41	25.00	53.00	-.33	.19
Av. Hazır Hissetme	123	41.25	42.00	42.00	5.25	25.00	52.00	-.69	1.01
Av. Hazır Hissetmeme	341	40.65	41.00	42.00	5.21	25.00	53.00	-.23	.11
Arb. İçin Hazır Hissetme	263	41.27	42.00	42.00	5.40	25.00	52.00	-.40	.27
Arb. İçin Hazır Hissetmeme	208	40.33	41.00	40.00	5.01	25.00	53.00	-.31	.32
Arb. Eğitiminin Yeterli Olması	271	41.23	42.00	42.00	5.32	25.00	53.00	-.22	.02
Arb. Eğitiminin Yeterli Olmaması	199	40.37	41.00	38.00	5.12	25.00	52.00	-.57	.58
Arb. Eğitim Süresinin Yeterli Olması	296	40.98	41.00	42.00	5.35	25.00	52.00	-.31	.17
Arb. Eğitim Süresinin Yeterli Olmaması	175	40.60	41.00	42.00	5.12	26.00	53.00	-.41	.39
Av. Tarzında Değişiklik Olması	335	41.84	42.00	42.00	4.70	26.00	53.00	-.09	.04
Av. Tarzında Değişiklik Olmaması	135	38.42	39.00	40.00	5.78	25.00	50.00	-.30	-.27
İş Hayatı Dışında Etkili Olması	378	41.73	42.00	42.00	4.78	26.00	53.00	-.27	.38
İş Hayatı Dışında Etkili Olmaması	93	37.29	38.00	35.00	5.58	25.00	52.00	-.01	.04

Tablo 3.1 incelendiğinde, Arabuluculuk ölçeğinden elde edilen puanların her bağımsız değişken kategorisinde çarpıklık ve basıklık katsayılarının $[-1,1]$ arasında yer alması; ortalama, medyan ve mod değerlerinin her bağımsız değişken kategorisinde yakın değer alması verilerin normal dağılım gösterdiğine kanıt oluşturmaktadır.

3.5.1.3.2.Varyansların Homojenliği

Varyansların homojenliği testleri incelenirken Levene test sonuçları incelenmiştir. T testlerinde varyansların homojenliği sağlanmadığı durumda “equal variances not assumed” satırındaki değerler verilmiştir ve bu durum bulgular bölümünde ilgili analiz tablosundaki serbestlik derecesinden anlaşılmaktadır.

Bireylerin kıdemlerine göre yapılan karşılaştırmada ANOVA’da elde edilen Levene test sonuçlarına göre varyansların homojenliği varsayımı sağlanmıştır (Levene Statistic= 0.414, sd=2, 431, p=.661).

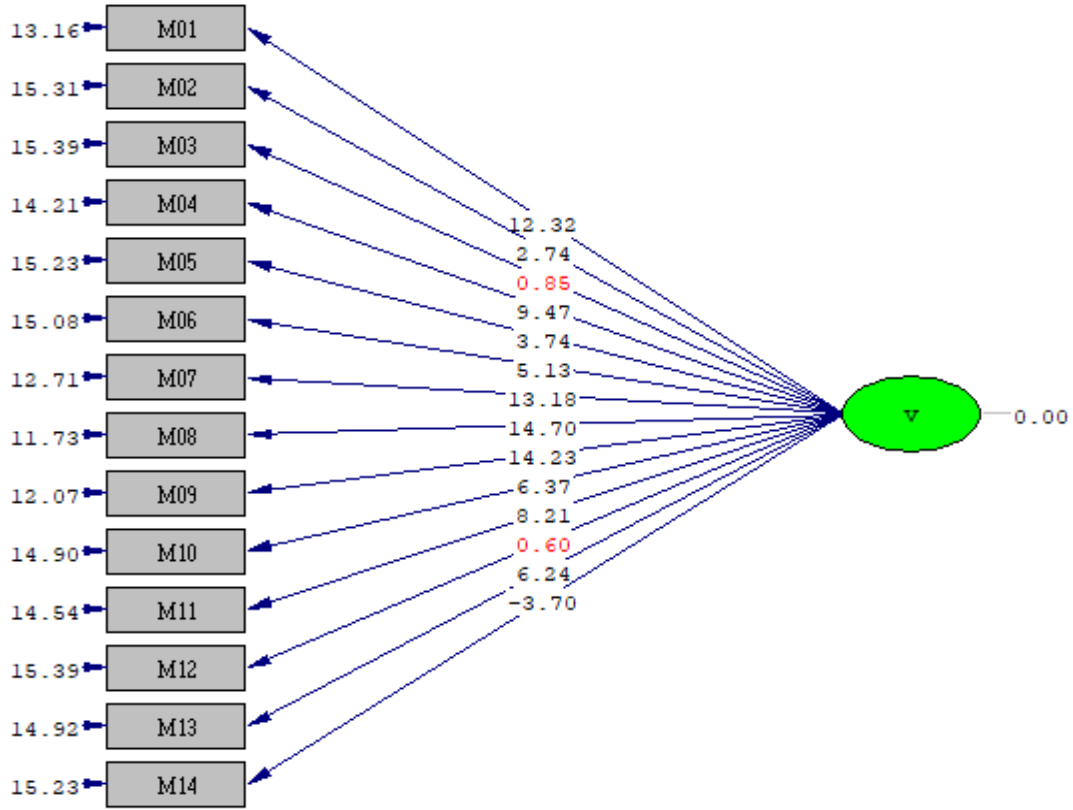
BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde arabuluculuk ölçeğine ilişkin geçerlik ve güvenilirlik analizleri, arabuluculuk ölçeğinden elde edilen puanların belirli bağımsız değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği, arabuluculuk eğitiminin yeterli olup-olmadığı ve sosyal yaşamda etkilerine yönelik bulgularına yer verilmiştir.

4.1. Arabuluculuk Ölçeğinin Kültürel Eşdeğerliğine Yönelik Bulgular

Ölçekte ele alınan 14 maddenin iç tutarlık katsayısı Cronbach α incelendiğinde .54 bulunmuştur. İç tutarlık katsayısının düşüklüğüne bağlı olarak madde-toplam korelasyonları ve her madde dışta tutularak Cronbach α hesaplamaları yapıldığında Madde 2, Madde 3, Madde 12 ve Madde 14 için iç tutarlılığın yükseldiği görülmüştür. Ayrıca tüm maddeler için madde-toplam test puan korelasyonları incelendiğinde Madde 2, Madde 3, Madde 12 ve Madde 14 için sırasıyla .072, .040, .037 ve -.215 bulunmuştur. Aynı maddeler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmış ve Şekil 1'de yol diyagramı verilmiştir.

Şekil 1. Arabuluculuk ölçeği 14 maddeye ilişkin DFA sonuçları

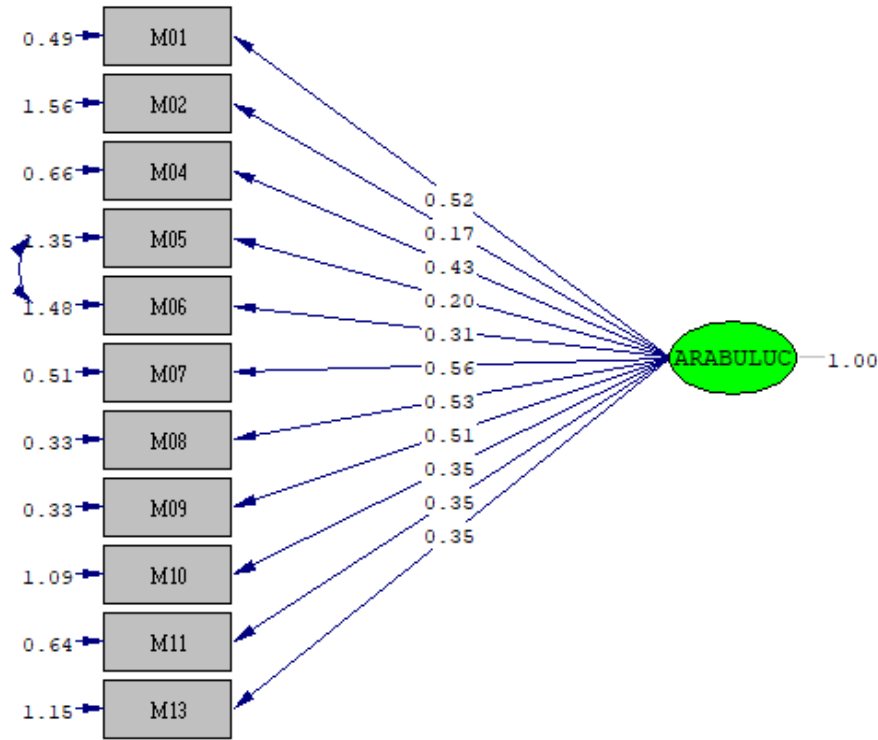
Şekil 1 incelendiğinde, gizil değişkenlerin gözlenen değişkenleri açıklama durumlarına ilişkin t değerlerinin Madde 3 ve Madde 12’de manidar olmadıkları görülmektedir. Madde 14 için t değeri manidardır ancak negatif değer almıştır.

Aynı maddeler üzerinde açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapıldığında özdeğeri 1’den büyük dört faktörlü yapı ortaya çıkmaktadır. İç tutarlık katsayısı, madde toplam test korelasyonları ve DFA sonuçları dikkate alınarak sırasıyla Madde 12, Madde 14 ve Madde 3 ölçekten çıkarıldığında Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin yükseldiği ve Bartlett küresellik testinin manidar olduğu görülmüştür, KMO=.805, $\chi^2=728.40$, sd=55, p<.05).

Madde 3 ile arabuluculuğun genellikle müvekkillerini temsil eden avukatlar tarafından tavsiye edilip edilmediği hususu araştırılmakta olup bu maddenin uygulamayı tam olarak yansıtabilmesi ancak ihtiyari arabuluculuk için mümkündür. Ülkemizde, dava yoğunluğunun en fazla olduğu iş hukuku ve ticaret hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların çok büyük bir kısmında arabuluculuk dava şartı olduğu için avukatlar müvekkillerine arabuluculuğu tavsiye edebilme inisiyatifi taşımamakta ve zorunlu olarak arabuluculuğa başvurmaktadırlar. Güç dengesizliği ile ilgili olan Madde 12’nin katılımcılar tarafından

tam olarak anlaşılması görülmektedir. Madde 14 orijinal ölçekte de değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bunun sebebi ise yeteri kadar iyi eğitilmiş arabulucu olmayışı, arabuluculuk konusunda hem olumlu hem de olumsuz tutuma sahip avukatlar tarafından sebep olarak görülmektedir. Bu sebeplere ve yapılan analizlere (Cronbach α , madde-toplam test korelasyonu, AFA ve DFA) dayanılarak ilgili maddelerin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir.

İlgili maddeler çıkarıldıktan sonra 11 madde üzerinde Cronbach α içtutarlılık katsayısı hesaplanmış, DFA ve AFA tekrar yapılmıştır. Cronbach α katsayısı .67 elde edilmiş olup güvenilirlik için alt sınırı vermektedir. Şekil 2’de 11 maddeye yönelik DFA yol diyagramı verilmiştir.

Şekil 2. Arabuluculuk ölçeği 11 maddeye ilişkin DFA sonuçları

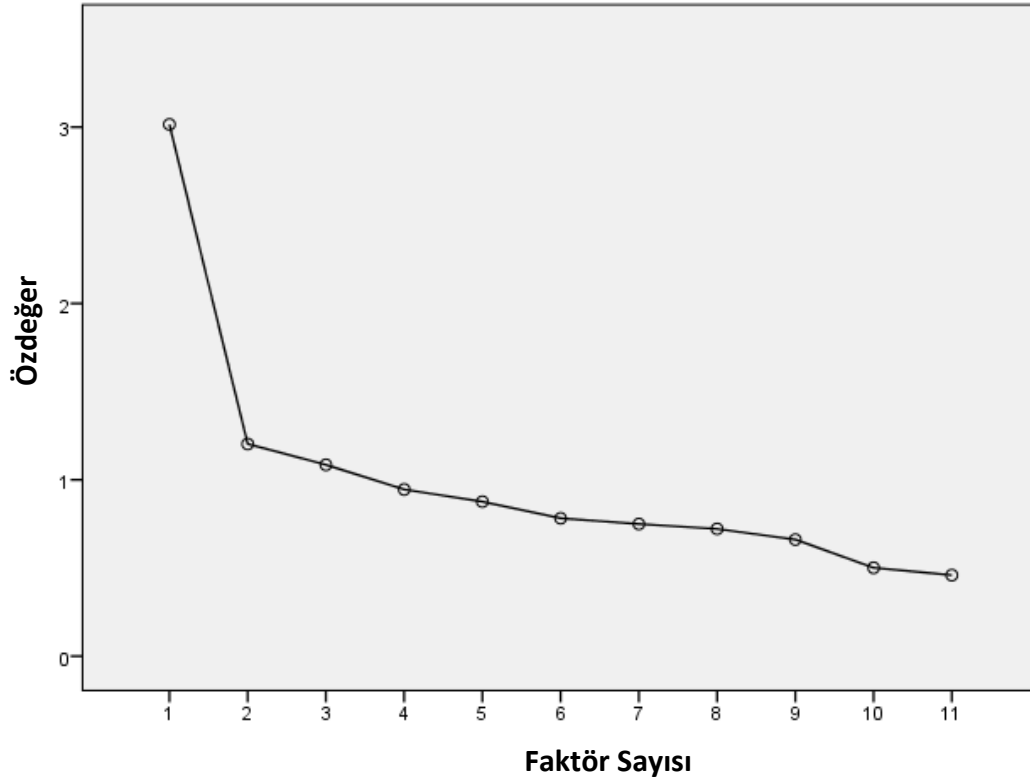
Şekil 2’de verilen diyagrama yönelik elde edilen uyum iyiliği değerleri $\chi^2=86.61$, $sd=43$, $CFI=.97$, $NFI=.95$, $GFI=.97$, $RMSEA=.046$ olarak elde edilmiştir. Uyum iyiliği değerleri incelendiğinde genel olarak modelin iyi uyum gösterdiği görülmektedir. Ayrıca 11 madde üzerinde AFA yapıldığında özdeğer ve açıklanan varyans oranları Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1.

Arabuluculuk Ölçeği Faktör Analizi (Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi) Sonuçları

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör1	Faktör2	Faktör3	Döndürme Sonrası Yük Değerleri		
					Faktör1	Faktör2	Faktör3
M1	.464	.661			.662		
M2	.468	.636					.684
M4	.411	.549			.654		
M5	.631		.705			.796	
M6	.546	.341	.604			.714	
M7	.480	.692			.584		
M8	.566	.692			.757		
M9	.551	.793			.749		
M10	.420	.408	-.375	.336			.684
M11	.259	.502			.439		
M13	.508	.402	-.377	.453			.682
Toplam varyans= 48.216				Faktör 1= 27.411	Eigen Value= 3.015		
Faktör 2= 10.940				Eigen Value= 1.203	Faktör 3= 9.866	Eigen Value= 1.085	

Tablo 4.1 incelendiğinde temel bileşenler analizi (TBA) sonucunda üç faktörlü yapı ortaya çıkmaktadır. Şekil 3'te TBA'ya yönelik yamaç birikinti grafiği verilmiştir.

Şekil 3. Arabuluculuk ölçeği 11 madde için yamaç birikinti grafiği

Şekil 3'deki öz değerler ve yamaç birikinti grafiği incelendiğinde başat bir faktörün ortaya çıktığı açıktır. Ancak diğer iki faktöründe altında kümelenen maddelerin faktör yük değerleri dikkate alındığında doğrudan tek boyutlu olduğunu söylemek güçtür. Faktör sayısına karar vermek için paralel analiz (PA) yapılmıştır. PA yapılırken ücretsiz “MonteCarloPA” programı kullanılmıştır. Program kullanılırken kullanılan bilgiler; madde sayısı, birey sayısı ve yapılacak replikasyon (tekrar) sayısıdır. Tablo 4.2’de TBA sonucunda elde edilen öz değerler ve paralel analiz sonucu elde edilen öz değerler verilmiştir.

Tablo 4.2.

TBA ve PA'dan Elde Edilen Öz Değerlerin Karşılaştırılması

Faktör No	TBA'dan Elde Edilen Öz Değer	Paralel Analiz Kritik Değer	Karar
1	3.015	1.251	Kabul
2	1.203	1.797	Kabul
3	1.085	1.126	Red
4	0.945	1.078	Red

Tablo 4.2 incelendiğinde Faktör1 ve Faktör2’de TBA sonucu elde edilen değerler paralel analiz sonucu elde edilen değerden daha yüksek olduğu için ölçek iki boyutlu yorumu yapılabilir. Bu yüzden iki faktöre zorlayarak tekrar AFA yapılmıştır. AFA sonucunda dokuz madde Faktör1 altında toplanmış Madde 5 ve Madde 6 ikinci faktör altında toplanmıştır. Faktör 2’de toplanan madde sayısının iki olması istenilen bir durum olmamakla beraber iki madde arasında yüksek korelasyon olması ve diğer faktörle düşük korelasyon göstermesi durumunda iki madde ayrı bir faktör olarak tanımlanabilir. Madde 5 ve Madde 6 arasındaki ilişki manidar ama düşük düzeydedir ($r=.278$, $p<.05$). Bu yüzden yapılan analizlerin tümü dikkate alındığında ölçeğin tek boyutlu olduğu söylenebilir.

Yapılan tüm analizler dikkate alındığında ölçeğin Türk kültüründe güvenilir ve geçerli sonuçların elde edilmesinde kullanılacak bir araç olduğunu göstermektedir.

4.2.Arabuluculuğa Yönelik Tutumlara İlişkin Bulgular

Avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları cinsiyetine göre t testi sonuçları Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3

Cinsiyete Göre t testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Kadın	258	41.01	4.72			
Erkek	206	40.68	5.88	0.649	388.48	.517
Toplam	464					

Tablo 4.3 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumlarında cinsiyete göre manidar fark yoktur ($t_{(388.48)}=0.649$, $p>.05$). Kadın ve erkek avukatların arabuluculuğa yönelik tutum puanları oldukça yakın değerler almıştır. Bu sonucun açıklaması olarak ülkemizdeki uygulamalarda genellikle kolaylaştırıcı arabuluculuk modelinin uygulanması gösterilebilir. Kolaylaştırıcı, değerlendirici ve dönüştürücü arabuluculuk modellerinin hepsinin uygulandığı ülkelerde kadın ve erkek arabulucuların tutumları üzerine ayrıntılı olarak yapılan çalışmalardan birinde kadın arabulucuların dönüştürücü, erkek arabulucuların ise sonuç odaklı tarza yatkın oldukları görülmüştür (Myers, 2011). Uyuşmazlığın tarafları kadın olduğunda arabulucunun da kadın olması tercih edilmektedir. Çünkü kadınlar işin sadece çözüme odaklı bir arabulucunun kendilerini yeterince anlamadığını düşünmektedir. Aynı şekilde erkek taraflar da bir erkek arabulucu ile kendilerini daha rahat hissetmektedirler. Buradan yola çıkarak Myers, arabulucuların taraflarca nasıl algılandıklarına dikkat etmelerini ve davranışlarını ayarlamalarını önermektedir. Örneğin bir erkek arabulucunun kadın taraflarla yürüttüğü bir süreçte daha sakin ve ayrıntılara özen göstermesinin taraflara kendilerini anlaşılabilir hissettireceğini ifade etmektedir. Tarafların erkek olduğu bir uyuşmazlıkta görev yapan kadın arabulucu ise çözüm odaklı bir süreç yürüttüğünde daha başarılı olmaktadır. Bunun yanında, genellikle erkek arabulucuların daha başarılı bulunduğunu, kadın arabulucuların ise deneyimli olmaları halinde avantajlı olduğunu vurgulamaktadır.

2010 yılında Nelson, Zarankin ve Ben-Ari tarafından yapılan bir araştırmada da Myers'ın belirttiği gibi kadın ve erkek arabulucular arasındaki benzer farklar olduğu görülmüştür. Yazarlar bu farkların bilinmesinin, kadın ve erkek arabulucuları daha donanımlı yetiştirmeye yarayacağını ileri sürmektedir. Kadın arabulucuların mesleki başarı kriterlerinin daha yüksek olduğu için kendilerini erkek arabuluculara göre daha başarısız hissettikleri de bulgular arasında yer almaktadır. Ancak kadın arabulucuların, işlerini daha çok severek yaptıkları ve daha mutlu oldukları vurgulanmaktadır.

Avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları kıdemlerine göre tek değişkenli varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4

Kıdeme Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	602.45	2	301.22	11.34	.000
Gruplarıçi	11448.56	431	26.56		
Toplam	12051.01	433			

Tablo 4.4 incelendiğinde avukatların kıdemleri ile arabuluculuğa ilişkin tutumları arasında manidar fark vardır ($F_{(2,431)}=11.34$, $p<.05$). Bulunan manidar farkın hangi kıdem düzeyinde olduğunu ortaya koymak için Scheffe testi yapılmıştır. Scheffe testi sonuçlarına göre 21 yıl-üstü kıdeme sahip bireylerin ($X=41.24$) ortalamaları ile 11-20 yıl kıdeme sahip bireylerin ortalamaları ($X=42.27$), 1-10 yıl kıdeme sahip bireylerin ortalamalarından ($X=39.50$) manidar olarak daha yüksektir.

Avukatların “Hukuk Fakültesi Eğitiminizde iletişim, müzakere, sosyal psikoloji, alternatif uyuşmazlık çözümleri gibi dersler var mıydı?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5

Eğitim Sorularına Göre t testi Sonuçları

Ders Durumu	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Ders Alma	39	40.54	5.43			
Ders Almama	433	40.86	5.25	.370	470	.712
Toplam	472					

Tablo 4.5 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumları, lisans eğitimlerinde hukuk dışındaki dersleri ders alıp almamalarına göre manidar fark göstermemektedir ($t_{(470)}=.370$, $p>.05$). Türkiye’deki hukuk fakültelerinin ders programlarına bakıldığında ağırlıklı olarak maddi hukuk ya da usul hukuku dersleri dikkati çekmektedir. Hukuk dışındaki derslere ne kadar yer verildiği hakkında fikir sahibi olmak için öğrenci kapasitesi en fazla olan beş hukuk fakültesinin programları Bölüm 2.2’de incelenmiştir. Ancak incelenen bu programlarda sözü edilen dersler ancak seçimsel olarak yer almaktadır. Verilen cevaplardan katılımcıların % 91.6’sının, okudukları fakültede verilmiş olsa dahi bu dersleri almadığı anlaşılmaktadır.

Avukatların “Avukatlık staj eğitimi içerik olarak yeterli miydi?” sorusuna yönelik verdikleri cevapların t testi sonuçları Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6

Avukatlık Staj Eğitimi İçerik Düzeyine Göre t testi Sonuçları

İçerik Düzeyi	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
İçerik Yeterli	109	41.60	4.65			
İçerik Yeterli Değil	363	40.61	5.41	-1.724	470	.085
Toplam	472					

Tablo 4.6 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları staj eğitiminin yeterli olup olmamasına göre manidar fark göstermemiştir ($t_{(470)}=-1.724$, $p>.05$).

Katılımcıların “Stajınız tamamlandığında kendinizi avukatlık için hazır hissettiniz mi?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7

Avukatlık İçin Hazır Bulunma Durumuna Göre t testi Sonuçları

Hazır Hissetme Durumu	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Hazır Hissetme	123	41.25	5.25			
Hazır Hissetmeme	341	40.65	5.21	-1.101	462	.272
Toplam	464					

Tablo 4.7 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları, avukatlık stajını tamamladıklarında kendilerini avukatlık için hazır hissedip hissetmediklerine göre manidar fark göstermemiştir ($t_{(462)}=-1.101$, $p>.05$).

Katılımcıların “Arbuluculuk eğitimi tamamlandığında kendinizi arabuluculuğa hazır hissettiniz mi?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8

Arbuluculuk İçin Hazır Hissetme Durumuna Göre t testi Sonuçları

Hazır Hissetme Durumu	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
A. Hazır Hissetme	263	41.27	5.40			
A. Hazır Hissetmeme	208	40.33	5.01	-1.924	469	.055
Toplam	471					

Tablo 4.8 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları arabuluculuk eğitimi alıp-almamaları açısından manidar fark göstermemiştir ($t_{(469)}=-1.924, p>.05$).

Avukatların “Arabuluculuk eğitim içeriği yeterli miydi?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.9

Eğitimin Yeterli Olması Durumuna Göre t testi Sonuçları

Eğitimin Yeterli Olması	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Arabuluculuk Eğitiminin Yeterli Olması	271	41.23	5.32			
Arabuluculuk Eğitiminin Yeterli Olmaması	199	40.37	5.12	-1.745	468	.082
Toplam	470					

Tablo 4.9 incelendiğinde avukatların arabuluculuk konusundaki tutumları arabuluculuk eğitiminin içerik açısından yeterli bulunup-bulunmamasına göre manidar fark göstermemiştir ($t_{(468)}=-1.745, p>.05$).

Katılımcıların “Arabuluculuk eğitim süresi yeterli miydi?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10

Eğitim Süresinin Yeterli Olması Durumuna Göre t testi Sonuçları

Sürenin Yeterli Olması	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Arabuluculuk Eğitim Süresinin Yeterli Olması	296	40.98	5.35			
Arabuluculuk Eğitim Süresinin Yeterli Olmaması	175	40.60	5.12	-.757	469	.450
Toplam	471					

Tablo 4.10 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumları eğitim süresinin yeterli olup-olmamasına göre manidar fark göstermemektedir ($t_{(469)}=-.757, p>.05$).

Katılımcıların “Arabuluculuk eğitiminden sonra avukatlık tarzınızda değişiklik oldu mu ?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.11

Arabuluculuk Eğitiminin Avukatlık Tarzına Etkisine Göre t testi Sonuçları

Değişiklik Olma Durumu	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Avukatlık Tarzında Değişiklik Olması	335	41.84	4.70			
Avukatlık Tarzında Değişiklik Olmaması	135	38.42	5.78	-6.107	209.00	.000
Toplam	470					

Tablo 4.11 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumları arabuluculuk eğitimi alıp-almamalarına göre manidar fark göstermiştir ($t_{(209.00)}=-6.107$, $p<.05$). Arabuluculuk eğitimi alanların avukatlık yapma alışkanlıklarında değişiklik olduğu görülmektedir.

Katılımcıların “Arabuluculuk eğitiminin iş hayatı dışında etkileri oldu mu?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin t testi sonuçları Tablo 4.12’de verilmiştir.

Tablo 4.12

Eğitimin İş Hayatı Dışındaki Etkilerine Göre t testi Sonuçları

İş Hayatı Dışındaki Etki	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
İş Hayatı Dışında Etkili Olması	378	41.73	4.78			
İş Hayatı Dışında Etkili Olmaması	93	37.29	5.58	-7.059	127.167	.000
Toplam	471					

Tablo 4.12 incelendiğinde avukatların arabuluculuğa yönelik tutumları iş hayatında etkili olup-olmamasına manidar fark göstermiştir ($t_{(127.167)}=-7.059$ $p<.05$).

Katılımcıların eğitimde en az yararlandıkları konulara ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 4.13’te verilmektedir. Bu soruyu 179 katılımcı cevaplamıştır.

Tablo 4.13

Katılımcıların Eğitimde En Az Yararlandıkları Konular

Konular	N	%
Mevzuat	76	48
Uygulama	46	29
İletişim, Psikoloji, Müzakere	37	23
Toplam	179	100

Cevaplar “ Mevzuat, Uygulama ve İletişim-Müzakere-Psikoloji” olarak üç grup halinde değerlendirilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların en az yararlandığı konuların mevzuat dersleri olduğu görülmektedir. Cevap verenlerin % 76’sı mevzuat derslerinden % 46’sı da uygulama derslerinden en az yararlandığını ifade etmektedirler.

Katılımcıların eğitimde hangi konuların daha çok olmasını istedikleri sorusuna verdikleri cevaplar tablo 4.14’te gösterilmektedir. Bu soruyu 179 katılımcı cevaplamıştır.

Tablo 4.14

Katılımcıların Eğitimde Daha Çok Olmasını İstedikleri Konular

Konular	N	%
İletişim, Psikoloji	118	66
Uygulama	36	20
Mevzuat	25	14
Toplam	179	100

Bu soruda da cevaplar “ Mevzuat, Uygulama ve İletişim-Müzakere-Psikoloji” olarak üç grup halinde değerlendirilmiştir. Verilen cevaplarda katılımcılar iletişim, müzakere ve psikoloji ile ilgili derslerin daha çok olmasını talep etmişlerdir. İkinci sırada uygulama dersinin artırılması yer almaktadır.

Arabuluculuk eğitiminin kendilerine katkıları soruluna katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 4.15’te görülmektedir. Bu soruyu 397 katılımcı cevaplamıştır.

Tablo 4.15

Arabuluculuk Eğitiminin Katkıları

Konular	N	%
Kişisel Gelişim	202	51
Mesleki Gelişim	158	40
Uzlaş Kültürü	13	3
Sertifika	24	6
Toplam	397	100

Verilen cevapların çeşitliliği karşısında dört grup halinde değerlendirilmesi yoluna gidilmiştir.

- Kişisel gelişim, sabır, kendini tanıma, dinlemenin önemi, huzur, daha iyi özel hayat ilişkileri, esneklik

- Mesleki gelişim, daha iyi avukatlık ve müvekkil ilişkileri, müzakere ve sorun çözme becerileri, tarafları ve sorunları daha iyi yönetme, iletişim
- Uzlaşî kültürü
- Hiç, sadece sertifika, para

Katılımcıların % 51'i arabuluculuk eğitiminin kendilerine yönelik iyi etkileri olduğunu, yaşamlarına olumlu etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu eğitimin avukatlık işlerinde de yararı olduğunu belirtenlerin oranı % 40 ile azımsanmayacak ölçüdedir. Sadece % 3 gibi düşük bir oran dahi olsa katılanların verdiği cevaplar içinde "Uzlaşî Kültürü" cevabını görmek, arabuluculuk yönteminin bütün dünyadaki temel hedefi olması itibarı ile sevindirici olmuştur. Cevap verenlerin % 6'sı ise bu eğitime sadece sertifika almak ve para kazanmak için veya dışında kalmamak için geldiklerini ifade etmişlerdir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Giriş bölümünde de değinildiği üzere arabuluculuk, yasa gereği hukuk fakültesi mezunu olan kişiler tarafından icra edilen bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Çalışma, bir yandan arabuluculuk eğitimi açısından diğer yandan hukuk fakültelerindeki eğitimler ve avukatlık mesleği ile ilgili önemli noktalara dikkat çekmektedir. Arabuluculuk eğitiminin temel amacının avukatların uyuşmazlık çözüme davranışlarını çeşitlendirmek olduğu söylenebilir.

Sonuçlar

Araştırmada elde edilen sonuçları iki ana başlıkta değerlendirmek yararlı olacaktır.

5.1. Avukatların arabuluculuk konusundaki tutumları

- 5.1.1. Araştırmada kullanılan ölçeğe verilen cevaplardan avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumlarının genellikle olumlu olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 88'i arabuluculuğun davaların sonuçlandırılması için gereken süreyi önemli ölçüde kısalttığını düşünmektedir. Ülkemizdeki uzun yargılama süreleri ve hakim açığı dikkate alındığında bu husus daha da önemli olmaktadır.
- 5.1.2. Olumlu cevaplanan diğer bir madde, bir uyuşmazlığın çözülmesi için arabuluculuğa gidilmesinin mahkemede yapılması gereken masrafları ciddi ölçüde azaltmasına yöneliktir. Dava açılırken harçlar ve dava sürecinde yapılması muhtemel bütün masraflar peşin olarak alındığı gibi dava sonuçlandığında oldukça yüksek miktarda karar harcı ödenmesi gerekmektedir. Arabuluculuk için yapılması gereken masrafların çok daha az olması avukatların cazip bulduğu bir özellik olmuştur.
- 5.1.3. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu arabuluculuk sürecinin, tarafları sorunlarını çözmek için daha çok sorumluluk almaya teşvik ettiğini

düşünmektedir. Bu husus arabuluculuğun doğası gereği, tarafların bir masa etrafında direkt iletişim içinde olmalarından da kaynaklanmaktadır. Arabuluculuğun sağladığı bu olanaklar çerçevesinde tarafların kendilerini ve sorunlarını mahkemede olduğundan daha iyi ifade edebildikleri ve menfaatlerini daha iyi kavrayabildikleri ifade edilmiştir. Buna bağlı olarak, varılan anlaşmaların uzun ömürlü olacağı da % 86 gibi yüksek bir oranda kabul görmüştür.

- 5.1.4. Avukatların büyük çoğunluğu, arabuluculuk faaliyetinin avukatlıktan farklı olduğunu vurgulamıştır. Yüzde seksen dördlük bu sonuç hem avukatlık hem de arabuluculuk için önemlidir. Çünkü eğitimlerin ilk günlerinde genellikle avukatlar, arabuluculuk eğitiminin kendileri için gerekli olmadığını, zaten yıllar içinde bu konuda fazlasıyla geliştiklerini ileri sürmektedirler. Ancak ilerleyen zamanlarda farklılıkları görüp kendilerini geliştirmek için gayret etmeye başlamaktadırlar. Özellikle hukuk dışındaki derslerin daha çok olmasını talep etmeleri de bu ihtiyaçtan kaynaklanmaktadır.
- 5.1.5. Avukatların arabuluculuğu en yararlı gördükleri konulardan biri, davadaki kuvvetli ve zayıf yanlarını görmelerini sağlamasıdır. Katılımcıların % 81'i arabuluculuk sürecini kendileri ve müvekkilleri açısından bu yönüyle olumlu bulmaktadır.
- 5.1.6. Katılımcıların en kararsız cevap verdiği soru taraflar arasındaki güç farkının arabuluculuk sürecinde mahkemedeki kadar dikkate alınıp alınmadığı olmuştur. Bu soruya verilen olumlu ve olumsuz cevaplar neredeyse aynı orandadır. Güç dengesizliğinin mahkemede de olsa arabuluculuk sürecinde de olsa sınırlı müdahale edilebilecek bir alan olması, cevaplardaki belirsizliği açıklamaktadır. Taraflardan birinin arabuluculuk sürecinde diğer taraf üzerinde baskı kurmasına yönelik davranışları olduğunda arabulucu, tarafsızlığını bozmayacak ölçüde müdahalede bulunabilir. Fakat güç dengesizliğine, mahkemede hakimin müdahalesi daha sınırlıdır. Taraflardan biri diğerine göre daha güçlü olduğunda kendisini hem daha iyi hem daha çok avukatla temsil ettirebilir. Diğer taraf ise hem bilgisiz hem avukatsız olabilir. Hakimin bu durumda zayıf olan tarafa, bir avukata danışması konusunda tavsiyede bulunmak dışında yapabileceği bir şey yoktur. Arabuluculuk süreci bu

konuda daha işlevsel olabilmektedir çünkü arabulucu taraflardan birinin özgür iradesiyle kabul etmediğini fark ettiğinde söz konusu anlaşmayı yapmamak durumundadır.

5.1.7. Katılımcıların arabuluculuğu iki taraf da kabul ettiği zaman başvurulması gereken bir süreç olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Taraflardan sadece birinin arabuluculuk talep etmesi halinde arabuluculuk yoluna gidilmesi konusunda, katılımcıların yarısından daha az kısmı olumlu beyanda bulunmuştur. Bu iki cevabı, mahkemeleri en çok meşgul eden dava türleri olan iş ve ticari davalarda bir buçuk yıldan beri arabuluculuğun dava şartı olması ile birlikte değerlendirmekte yarar vardır. Uygulamada, avukatların genellikle zorunlu arabuluculuğa direnç gösterdikleri, usulen arabuluculuk sürecinde bulunup dava sürecini tercih ettikleri bilinmektedir. İki tarafın da tercih ettiği ihtiyari arabuluculuk ise avukatların daha çok katkıda bulunduğu süreçler olmaktadır.

5.1.8. Arabuluculuk konusunda olumlu ya da olumsuz düşünen avukatların büyük bir kısmı mevcut arabulucuların yeterli kalitede ve sayıda olmadığını ifade etmişlerdir.

5.2. Arabuluculuk eğitiminin avukatların arabuluculuğa ilişkin tutumlarına etkisi

5.2.1. Arabuluculuk eğitiminin, cinsiyetleri açısından avukatların arabuluculuğa yönelik tutumlarında bir farkı görülmemiştir.

5.2.2. Katılımcıların yaşları, arabuluculuk tutumları ve eğitim arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Mesleki deneyim süreleri olarak 1-10 yıl, 11-20 yıl ve 21 yıl üstü şeklinde üç grup oluşturulmuştur. Verilen cevaplara göre arabuluculuk eğitimi en çok 11-20 yıl arası deneyimi olan avukatları olumlu etkilemiştir. İkinci sırada 21 yıl üstü avukatlar yer almaktadır. Daha genç olan katılımcılarda arabuluculuk eğitiminin etkisinin daha az olduğu görülmektedir. Bu cevapları anlamakta bize yardım eden bakış açısı, gelişim psikolojisinin yaşam dönemleri öğretisinden gelmektedir. Genç olan avukatlar daha çok para kazanma ihtiyacı içinde oldukları için arabuluculuk sürecindeki düşük ücretler onlara cazip gelmemiş olabilir. Ayrıca bu grubun 24-34 yaş aralığında olduğu düşünülürse hem kendi kişilik gelişimleri hem de sabır ve empati gibi zamanla kazanılacak

becerilerin arabuluculuk için önemli olması da etkili olabilir. Arabuluculuk eğitimine katılmanın arabuluculuk konusundaki tutumları en çok değiştirdiği grup 11-20 yıl arası deneyimi olan 35-45 yaş arasındaki avukatlardır. Bu gruptaki avukatlardan pek çoğu eğitimlerde huzur bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu gruptaki yüksek etki, arabuluculuğun çıkış noktası olan uzak doğuda 40 yaştan önce arabuluculuk yapılamamasının isabetini düşündürmektedir (Özmumcu,2013: 322). 21 yıl üstünde deneyimi olan grup arabuluculuk eğitiminden olumlu etkilenme açısından yukarıdaki iki grubun ortasında bulunmaktadır. En çok deneyime sahip olan grubun en yüksek olumlu etkiyi göstermesi beklenirken bunun olmaması bilişsel tutarlılık ile açıklanabilir. Uzun zaman sürdürdükleri bir davranış biçimine uygun tutum benimsemiş olabilirler.

- 5.2.3. Avukatların lisans eğitimlerinde hukuk dışındaki dersleri almamış olmalarının arabuluculuk tutumlarına etkili olmadığı görülmektedir. Ancak eğitimlerde daha çok yer verilmesini istedikleri derslerin tamamı hukuk dışındaki teknik derslerdir. Katılanların üçte ikisi psikoloji, iletişim ve müzakere olarak gruplanan teknik derslerin daha uzun olmasını talep etmişlerdir. Mevzuat dersleri ise katılımcıların yarısı tarafından en az yararlandıkları ders grubu olarak işaretlenmiştir.
- 5.2.4. Katılanlara avukatlık stajının içeriği sorulduğunda gelen cevapların % 76,45'i yetersiz olduğu yönündedir. Bu cevapla tutarlı olarak, katılanların % 73,50'si stajları tamamlandığında kendilerini avukatlığa hazır hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Arabuluculuk eğitiminin, arabuluculuk konusundaki tutumlarına etkisi arasında çok yüksek olmasa da manidar bir fark bulunmaktadır. Katılanların % 55'i eğitimin arabuluculuk yapmaları için yeterli olduğunu beyan etmişlerse de yetersiz olduğunu belirten % 45'lik oranın dikkate alınması gerekmektedir.
- 5.2.5. Arabuluculuk eğitiminin içeriği ve süresinin yeterli olup olmadığına ilişkin sorularda olumlu anlamda manidar bir fark bulunmakla birlikte hem içerik hem de süre olarak yetersiz bulan katılımcıların sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir.

5.2.6. Katılımcılar, arabuluculuk eğitimi aldıktan sonra hem avukatlık tarzlarında hem de iş dışında özel yaşamlarında yüksek fark olduğunu belirtmişlerdir. Hatta katılımcıların pek çoğu eğitimlerde “Eşimle, çocuklarımla, arkadaşlarımla daha iyi ilişkilerim var artık” şeklindeki olumlu etkileri yansıtmaktadırlar.

Öneriler

5.3.Adalet Bakanlığına Öneriler

- Eğitim modülünde iletişim ve müzakere derslerinin artırılması düşünülebilir. Özellikle öfke kontrolü, zor kişilerle müzakere ve yaşam dönemleri gibi derslerin eklenmesine ihtiyaç vardır.
- Uygulama derslerinin artırılması yararlı olacaktır. Yetişkin eğitiminin en temel gerekliliklerinden biri olan uygulama eğitiminin nasıl daha iyi yapılandırılacağı araştırılabilir.
- Eğitim kurumlarına yönelik denetimlerde, eğitmenlerin arabuluculuk eğitimi ve eğitici eğitimi almış olup olmadıklarının dikkate alınması eğitim kalitesini artıracaktır.
- Sınavların sadece test usulü olması arabuluculuk becerilerini ölçmeye yeterli olmamaktadır. Katılımcıların arabulucuların kalitelerinden memnun olmayışları bu konuda önemli bir geri bildirimdir.

5.4.Eğitim Kurumlarına Öneriler

Eğitim kadrolarını oluştururken tüm eğitmenlerin temel arabuluculuk eğitimi ve yetişkin eğitimi almalarını sağlamak, mümkünse eğitmenlerin arabuluculuk konusunda yetişmiş olanlar içinden seçilmesi büyük önem taşımaktadır. Katılımcıları eğitimde en az yararlandıkları konular maddesinde sıkça dile getirilen konulardan biri eğitmenlerin bilgisizliği ve yetersizliği olmuştur.

5.5.Hukuk Fakültelerine Öneriler

Arbuluculuk eğitimlerinde hem daha çok olmasını talep ettikleri hem de iş ve özel yaşamlarına en olumlu etki eden dersler olarak iletişim ve müzakere başlıklarında toplanan konular belirtilmiştir. Dünyadaki iyi eğitim veren hukuk fakültelerinde hukuk bilgisi yanında beceri eğitimlerinin ne kadar yer tuttuğuna bakılacak olursa ülkemizde bu

açığın kapatılması yararlı olacaktır. Konusu insanlar ve uyuşmazlıklar olan hukukçulara en başta sosyal psikoloji öğretilmesi çok önemlidir. Bunun yanında iletişim, kişilik, öfke kontrolü eğitimlerinin de ders kataloglarına eklenmesinde yarar vardır. Dahası, katılımcıların çoğunluğunun avukatlık stajı yaptıktan sonra bile kendilerini mesleğe hazır hissetmiyor olmaları, fakülte eğitimlerinin içeriği ve derslerin uygulanma biçimlerinin gözden geçirilmesi gereğini vurgulamaktadır.

5.6.Barolara Öneriler

Verilen cevaplarda katılımcıların % 76,45'inin avukatlık stajındaki eğitim içeriklerini yeterli bulmadıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların % 73,50'si stajı bitirdikten sonra kendilerini avukatlık yapmaya hazır hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Bu oranlar göz ardı edilemeyecek büyüklükte oldukları için staj eğitimlerinin düzenlenmesinde dikkate alınmasında yarar vardır.

5.7.Araştırmacılara Öneriler

- Tutum ölçmek için yüz yüze görüşme yöntemi ile araştırma yapılması,
- Bu tezde yeterince değinilmeyen hukuk fakültelerindeki eğitimler hakkında çalışılması,
- Baroların staj eğitimlerinin daha ayrıntılı çalışılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adalet Bakanlığı. (2018). *Temel Arabuluculuk Eğitimi*. Ankara: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı.
- Akıncı, Z. (2015). *Milletlerarası Tahkim*. İstanbul: Vedat Kitabevi.
- Akyüz, E. (2003). Uluslararası Standartlara Göre Çocuk Yargılaması. *II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu*. Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayınevi.
- Aronson, E., Wilson, T.D., & Akert, R.M. (2010). *Sosyal Psikoloji*. (O. Gündüz, Çev.). Ankara: Kaknüs Yayınları. (2012).
- Bayraktar, M. (2015). Alman ve Türk Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk Düzenlemelerine Genel Bir Bakış. *İstanbul Barosu Dergisi*, 89(4), 151-172. Erişim adresi: <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Dergi/doc/ibd20154.pdf>
- Bush, R. A. B., & Folger, J. P. (2005). *Arabuluculuk ve Getirileri*. (G. Sart, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık. (2013).
- Çetin, C., Türnüklü, A. ve Turan, N. (2015). Anlaşmazlıkların Çözümünde Akran Arabuluculuk Modelinin Dönüştürücü Etkileri: Arabulucu Öğrenciler Gözünden Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 383-411. doi: 10.16953/deusbed.97238
- Dendorfer, R. (2011). Almanya’da Arabuluculuk Sistemi. *Dünyada Arabuluculuk Uygulamaları Konferansı*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Dreifuss-Netter, F. (2003). İtalya’da Hukuk Öğretimi, Hukukçu Eğitimi ve Sorunları. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim adresi: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/hukuk_ogretimi.pdf
- Gehring, A. (2003). ABD’de Hukuk Öğretimi, Hukukçu Eğitimi ve Sorunları. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim adresi: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/hukuk_ogretimi.pdf
- Glasl, F. (2009). *Confronting Conflict*. Gloucestershire: Hawthorn Press.
- Güner, S. (2003). Avukatlık Stajı ve Stajyerin Eğitimi. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim adresi: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/hukuk_ogretimi.pdf
- Hambleton, R.K., Merenda, P.F., & Spielberger, C.D. (2005). *Eğitimde ve Psikolojide Kullanılan Testlerin Kültürlerarası Değerlendirme Amacıyla Uyarlanması*. (N. Koç ve A. Yıldırım, Çev.). Ankara: Pegem Akademi. (2017)

- Howel, D. C. (2017). *Psikoloji İçin İstatistiksel Metotlar* (Y. Baykul, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi. (2013).
- Karasu, R. (2016). Türkiye ve Almanya’da Hukuk Eğitimi – Diplomaların Denkliği. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XX(1), 3-26. Erişim adresi: http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/20_1_1.pdf
- Karcıoğulları, F. ve Alioğulları, Z.D. (2012). Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26, 215-237. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/2707/35546>
- Kıcalıoğlu, M. (2003). Tartışma Bölümü. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim Adresi: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/hukuk_ogretimi.pdf
- Kekeç, E. K. (2016). *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler* (3. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kuhne, H.H. (2003). Fransa’da Hukuk Öğretimi, Hukukçu Eğitimi ve Sorunları. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim Adresi: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/hukuk_ogretimi.pdf
- Lonbay, J. (2003). İngiltere’de Hukuk Öğretimi, Hukukçu Eğitimi ve Sorunları. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim Adresi: http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/hukuk_ogretimi.pdf
- Moore, C. W. (2014). *Arabuluculuk Süreci*. (T. Kaçmaz, M. Tercan, Çev.) T. Kaçmaz, A. Türnüklü (Editörler), Ankara: Nobel Yayınevi. (2016).
- Myers, S. (2011). *Perception Is Reality, The Link Between A Mediator’s Gender And The Outcome Of Mediation*. Maryland: www.sherrymyerslaw.com.
- Nelson, N., Zarankin, A., & Ben-Ari, R. (2010). Transformative Women, Problem Solving Men ?. *Harvard Negotiation Journal*, s. 287-308. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.2010.00274.x>
- Öğülmüş, S. (2006). *Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özbek, M. S. (2002). Dünya Çapındaki Adalete Ulaşma Hareketiyle Ortaya Çıkan Gelişmeler ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2002/2, s. 121-162. Erişim adresi: <https://jurix.com.tr/article/13861>
- Özbek, M. S. (2016). *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbek, M. S. (2018). *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitimi Kitabı*. Ankara: İş Yurtları Kurumu.

- Özmumcu, S. (2013). Arabulucunun Rolü Kolaylaştırıcı ve Değerlendirici Arabuluculuk. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: LXXI, Sayı: 1, 1369-1389*. Erişim adresi: https://scholar.google.com.tr/citations?user=OZ0B4SkAAAAJ&hl=tr#d=gs_md_citad&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Dtr%26user%3DOZ0B4SkAAAAJ%26citation_for_view%3DOZ0B4SkAAAAJ%3AUeHWp8X0CEIC%26tzom%3D-180
- Özmumcu, S. (2013). *Uzak Doğu'da Arabuluculuk Anlayışı ile Türk Hukuk Sisteminde Arabuluculuk Kurumuna Genel Bir Bakış* (3. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Özmumcu, S. (2015). Amerika Birleşik Devletlerinde Uyuşmazlık Çözümünde Dönüştürücü Arabuluculuk Modeli. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: LXXII, S.2, s. 325-356*. Erişim adresi: https://scholar.google.com.tr/citations?user=OZ0B4SkAAAAJ&hl=tr#d=gs_md_citad&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Dtr%26user%3DOZ0B4SkAAAAJ%26citation_for_view%3DOZ0B4SkAAAAJ%3ATyk-4Ss8FVUC%26tzom%3D-180
- Özmumcu, S. (2016). Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: LXXIV, S.2, s. 807-847*. Erişim adresi: <http://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/pdfViewer/index.xhtml?uId=55651&ioM=Paper&preview=true&isViewer=true#pagemode=bookmarks>
- Pekcanıtez, H. (2003). Hukukta Aktif Eğitim. *Hukuk Öğretimi ve Hukukçunun Eğitimi*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Rahim, M.A. (2015). *Managing Conflict in Organizations* (4th ed.). New Brunswick and London: Transaction Publishers.
- Rahim, M. A. (1983). "A Measure of Styles of Handling Interpersonal Conflict". *Academy Of Management Journal, s. 368-376*. https://stresscenter.ucsf.edu/sites/stresscenter.ucsf.edu/files/Rahim%2C%201983_2.pdf
- Roth, M. (2011). Avusturya'da Arabuluculuk Uygulamaları. *Dünyada Arabuluculuk Uygulamaları Konferansı*. Ankara : Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim Adresi: <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/436-d.pdf>
- Schoneville, M. (2011). Hollanda'da Arabuluculuk Uygulamaları. *Dünyada Arabuluculuk Uygulamaları Konferansı*. Ankara : Türkiye Barolar Birliği Yayınları. Erişim Adresi: <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/436-d.pdf>
- Tıktık, Ç. Y. (2013). *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*. İstanbul: Oniki levha Yayıncılık.
- UNDP. (2013). *Temel Arabuluculuk*. Ankara.

- UNDP. (2013). *İleri Arabuluculuk*. Ankara.
- Yavuz, C. (2009). Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi ve Tabi Olduğu Hükümler. *2.Uluslararası Özel Hukuk Sempozyumu "Tahkim"*. s. 133-178. İstanbul.
- Yıldırım, N.D. (2002). *Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri*. Ankara: Ankara Barosu Dergisi 2002/4, s. 37-45. Erişim adresi: <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2002-4/2.pdf>.
- Yılmaz, H. (2013). *Milletlerarası Tahkim*. İstanbul: Vedat Kitabevi.
- <http://hukuk.sdu.edu.tr/tr/baglantilar/diger-hukuk-fakulteleri-1665s.html>
- http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/2018-2019-ogretim_plani.pdf
- <https://www.selcuk.edu.tr/hukuk/birim/web/sayfa/ayrinti/2094/tr>
- <http://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=2017-2018--bahar-ders-programi-.pdf>
- <http://dosya.marmara.edu.tr/huk/ÖĞRENCİ/DERS%20PROGRAMI/18-19/12.10.2018.pdf>
- http://bbs.ankara.edu.tr/Ders_Planı.aspx?bno=1480&bot=77
- <https://istatistik.yok.gov.tr> erişim 3.4.2019
- <http://hukukbook.com/turkiye-hukuk-fakulteleri-ve-internet-siteleri/>
- <https://hls.harvard.edu/academics/curriculum/catalog/index.html?page=2>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm>
- <https://legalbeagle.com/4865444-become-mediator-canada.html>
- <http://www.turkiyehukuk.org/hukuk-fakultesi-taban-puanlari-2018-2017/>
- http://adric.ca/wp-content/uploads/2019/04/ADRIC_CMed_Criteria_April-2019.pdf
- <https://legalstudiesms.com/learning/court-certified-mediator-qualification-requirements/>

EKLER

EK 1. Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumları Ölçeği

	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Arabuluculuk, davaların sonuçlandırılması için gereken süreyi önemli ölçüde kısaltabilir.					
2. Arabuluculuk, tarafların dava sürecindeki masraflarını ciddi ölçüde artırabilir.					
3. Ülkemizde, arabuluculuk genellikle müvekkillerini temsil eden avukatlar tarafından tavsiye edilmektedir.					
4. Arabuluculuk, insanları anlaşmazlıklarını çözmek için daha çok sorumluluk üstlenmeye teşvik eder.					
5. Arabuluculuk, ancak iki taraf da istediği zaman yapılmalıdır.					
6. Taraflardan herhangi birinin arabuluculuk talebi olması halinde tüm davalarda arabuluculuğa başvurulmalıdır.					
7. Arabuluculuk, avukatların normalde yaptığı şeylerin bir benzeri olduğu için çoğu davada gereksizdir.					
8. Arabuluculuk, sürdürülmesi daha muhtemel anlaşmalar sağlar.					
9. Arabuluculuk, taraflara sorunlarını ifade etmeleri için sıradan bir davaya kıyasla daha fazla olanak sağlar.					
10. Arabuluculuk sürecinde uyuşmazlıkla ilgili bilgiye ulaşmanın garantisi mahkemeye oranla daha düşüktür					
11. Arabuluculuk, avukatların ve tarafların davalarının güçlü ve zayıf yanlarını daha iyi anlamalarına yardımcı olur.					
12. Taraflar arasındaki güç farkı arabuluculukta, mahkemedeki kadar önemli değildir.					
13. Müvekkiller, arabuluculuk sürecinde menfaatlerini tam olarak anlayamayabilirler.					
14. Arabuluculuğa gitmesi gereken davaların hepsi için, iyi derecede eğitim almış yeterli sayıda arabulucu bulunmamaktadır.					

- İtalik yazılı maddeler ters puanlanmıştır.
- Kırmızı yazılı maddeler, geçerlik güvenilirlik çalışması sonunda ölçekten çıkarılmıştır.

EK 2. Eğitim Soruları

	EVET	HAYIR
1.Hukuk Fakültesi Eğitiminizde iletişim, müzakere, sosyal psikoloji, alternatif uyuşmazlık çözümleri gibi dersler var mıydı?		
2. Avukatlık staj eğitimi içerik olarak yeterli miydi ?		
3. Stajınız tamamlandığında kendinizi avukatlık için hazır hissettiniz mi ?		
4.Arabuluculuk eğitimi tamamlandığında kendinizi arabuluculuğa hazır hissettiniz mi ?		
5.Arabuluculuk eğitim süresi yeterli miydi?		
6.Arabuluculuk eğitim içeriği yeterli miydi?		
7. Arabuluculuk eğitiminden sonra avukatlık tarzınızda değişiklik oldu mu ?		
8. Arabuluculuk eğitiminin iş hayatı dışında etkileri oldu mu?		

EK 3. Açık Uçlu Sorular

1. Arabuluculuk eğitiminde en az yararlandığınız konular nelerdir ?
2. Arabuluculuk eğitiminde hangi bölümlerin daha çok olmasını tercih ederdiniz ?
3. Arabuluculuk eğitiminin size katkısı nedir ?
4. Arabuluculuk eğitimi almadan önce kaç yıllık mesleki deneyiminiz vardı ?
5. Cinsiyetiniz ?

EK 4. Ölçek Kullanma İzni

JOHN WILEY AND SONS LICENSE
TERMS AND CONDITIONS
May 31, 2019

This Agreement between Ms. Nur Ozden ("You") and John Wiley and Sons ("John Wiley and Sons") consists of your license details and the terms and conditions provided by John Wiley and Sons and Copyright Clearance Center.

License Number 4599040809870
License date May 30, 2019
Licensed Content Publisher John Wiley and Sons
Licensed Content Publication Conflict Resolution Quarterly
Licensed Content Title Attitudes of attorneys toward mediation
Licensed Content Author Morris L. Medley, James A. Schellenberg
Licensed Content Date Jan 16, 2007
Licensed Content Volume 12
Licensed Content Issue 2
Licensed Content Pages 14
Type of use Dissertation/Thesis
Requestor type University/Academic
Format Print and electronic
Portion Figure/table
Number of figures/tables 2
Original Wiley figure/table number(s) Table 1 Table 2
Will you be translating? Yes, without English rights
Number of languages 1
Languages Turkish
Title of your thesis / dissertation Arabulucuk Egitiminin Avukatların Arabuluculuga Yonelik Tutumlarına Etkisi
Expected completion date Feb 2020
Expected size (number of pages) 80
Requestor Location Ms. Nur Ozden
Merkez Mah. Huzur Sok. 4/6 Sisli

Istanbul, 34381
Turkey
Attn: Ms. Nur Ozden
Publisher Tax ID EU826007151
Total 0.00 USD
Terms and Conditions

Questions? customercare@copyright.com or +1-855-239-3415 (toll free in the US) or +1-978-646-2777.

<https://s100.copyright.com/CustomerAdmin/PLF.jsp?ref=301e58d1-0564-46ce-82ea-f51dad6c9685>

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 04/11/2019

Toplantı Sayısı : 13

Karar Sayısı : 391

391- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Nur Özden**'in "Arabuluculuk Eğitiminin Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumlarına Etkisi" başlıklı tezi ile ilgili 07/10/2019 tarih ve 12/362 sayılı karar doğrultusunda yaptığı düzeltmeler Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Nur Özden**'in "Arabuluculuk Eğitiminin Avukatların Arabuluculuğa Yönelik Tutumlarına Etkisi" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR

04/11/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AVUKATLARIN ARABULUCULUĞA İLİŞKİN TUTUMLARINA ETKİSİ” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler, Kısaltmalar/ Simgeler Sayfası, Tablolar Dizini, Şekiller Dizini, Dipnotlar, Kaynaklar, Ekler, Özgeçmiş” (2) “Tırnak içinde ve blok olarak verilen (doğrudan) alıntılar” (3) “Yedi sözcüğe kadar olan benzerlik/örtüşme içeren metin kısımları” (4) “Öğrencinin lisansüstü tezi ile ilgili yapmış olduğu yayınlar ile yararlandığı mevzuat metinleri” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 29.07.2019
Gönderim Numarası	: 1155675399
Sayfa Sayısı	: 62
Sözcük Sayısı	: 12.980
Karakter Sayısı	: 93.621
Benzerlik Oranı	: % 8
Savunma Tarihi	: 12.09.2019

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı'na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu bildirim ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10'dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin ve tek bir kaynakla eşleşme oranının %2'yi geçtiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Nur Özden

Tarih: 29.07.2019

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Nur Özden
E-Posta Adresi : nrozden@gmail.com

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Arabulucu/Eğitmen	İstanbul-Ankara	2006-2019
Avukat	İstanbul-Ankara	1981-2005
Akademisyen	İstanbul Kemerburgaz/Altınbaş Üniversitesi	2014-2017

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Hukuk	İstanbul	1980

Yayınlar:

1. Arabuluculuk Eğitim Modülünde Bölüm Yazarı, Ankara: Adalet Bakanlığı
2. Arabuluculuk Soru Bankası, İstanbul: Aristo Yayınevi